

HAUKIPUTAAN KUNNAN LAPSI- JA NUORISOPOLIITTINEN OHJELMA

*Te näette lapsen
mutta näettekö sen aikuisen,
joka tästä lapsesta kasvaa
ja nämä lapset aikuisina ja heidän lapsensa
kaikki kolmannet ja neljännet polvet;
ja näette lapsen
mutta näettekö sen ihmiskunnan,
joka tästä lapsesta kasvaa.*

SISÄLTÖ

SAATTEEKSI.....	3
HAUKIPUTAALAINEN LAPSI.....	4
Tutkimus.....	4
Lapsen ja aikuisen välinen ero lapsen näkökulmasta	4
Aikuisen rooli lapsen elämässä	5
Koti lapsen näkökulmasta	6
Päiväkoti lapsen näkökulmasta	8
Lapsuus lapsen näkökulmasta	9
1. LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT	11
1.1. TAUSTA	11
1.2. SOSIAALI- JA TERVEYSPOLITIIKAN STRATEGIAT 2015.....	11
1.3. JOHDANTO	12
2. NYKYTILAN KUVAUS JA TULEVAISUUDEN HAASTEET	13
2.1. HAUKIPUDAS ASUINKUNTANA.....	13
2.2. KUNNAN JÄRJESTÄMÄT LAPSILLE JA NUORILLE SUUNNATUT PALVELUT ...	14
2.2.1. PÄIVÄHOITO.....	14
2.2.2. KOULUTUS	15
2.2.3. AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA.....	16
2.2.4. TERVEYSPALVELUT.....	16
2.2.5. SOSIAALIPALVELUT /SUOJELU JA TURVALLISUUS	17
2.2.6. VAPAA - AIKA	18
2.3. SEURAKUNNAN JA YHDISTYSTEN LAPSILLE JA NUORILLE JÄRJESTÄMÄT PALVELUT.....	19
2.3.1 SEURAKUNNAN LAPSI-, VARHAISNUORISO- JA NUORISOTYÖ	19
2.3.2. YHDISTYSTOIMINTA.....	20
2.4 . LAPSILLE JA NUORILLE TARJOTTAVAT PALVELUT SWOT-ANALYYSIN AVULLA TARKASTELTUNA.....	21
VAHVUUDET	22
HEIKKOUEDET	22
MAHDOLLISUUDET.....	23
UHAT	24
3. LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN VISIO, PERUSTEHTÄVÄ JA ARVOT	25
3.1. LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN VISIO	25
3.2. PERUSTEHTÄVÄ	25
3.3. TOIMINTAA OHJAAVAT ARVOT.....	25
4. LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN STRATEGIAT	27
4.1. KÄSITTEET	27
4.2.1. VAIKUTTAVUUDEN JA PALVELUKYVYN NÄKÖKULMA	28
4.2.2. SISÄISTEN PROSESSIEN JA RAKENTEIDEN NÄKÖKULMA.....	30
4.2.3. TALOUDEN JA RESURSSIEN NÄKÖKULMA	32
4.2.4. HENKILÖSTÖN UUDISTUMINEN JA TYÖKYKY.....	34
5. OHJELMAN TOTEUTUS	35

SAATTEEKSI

Lasten ja nuoren hyvinvointi ja heidän kasvuedellytystensä turvaaminen on noussut valtakunnallisissa ja alueellisissa strategioissa keskeiseksi teemaksi. Eduskunta on omassa selonteossaan vuonna 2002 edellyttänyt mm. lisävoimavarojen osoittamista kouluterveydenhuoltoon, neuvolatoimintaan ja lapsiperheiden kotipalveluihin. Julkaisussaan v.2000 ”Eläköön lapset –lapsipolitiikan suunta” Suomen Kuntaliitto linjasi periaatteita lapsipoliittisten ohjelmien laatimiseen. Terveys 2015 -kansanterveysohjelma nostaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen tärkeäksi tavoitteeksi. Viimeisen kymmenen vuoden aikana lasten ja nuorten hyvinvointipoliittinen painopiste on siirtynyt kuntatasolle. On tärkeää, että nämä hankkeet ja esitykset konkretisoituvat kunnallisessa päätöksentekoprosessissa käytännön toiminnaksi.

Lapsi rakentaa tulevaisuuttaan tämän päivän maailmassa lapsuudelle luoduista mahdollisuuksista. Lapset ja nuoret tarvitsevat suojaa ja turvallisuutta, mutta he ovat myös aktiivisia toimijoita, jotka haluavat tuoda esiin omia ajatuksiaan. Lapsen oikeuksien käänköpuolena on aikuisten velvollisuus. Kunnan lapsi- ja nuorisopolitiikka ei ole yhden toimintalohkon tekemää työtä, vaan lasten ja nuorten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistäminen on monen hallinnonalan yhteistyötä, joka kaipaa tuekseen seurakunnan ja eri järjestöjen toimintaa.

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut viime vuosikymmenenä nopeasti. Perheen yhteisestä ajasta kilpailevat media, viihde, vapaa-ajan harrastukset ja yhä suurempia haasteita tarjoava työelämä. Mitä vähemmän vanhemmat jakavat aikaa lastensa kanssa, sitä vähemmän he tuntevat lastensa elinympäristöä ja kokemusmaailmaa. Tämä johtaa helposti välinpitämättömyyteen tai lapsen tietotason aliarviointiin.

” No minkäslainen ois hyvä isä?

Lapsi: semmonen, jolla ei oo niin pitkiä reissuja, vaikka työmatkoja tai jotaki semmosta... -- ...sitte että se ois kiva ja... noo.. on se munki isä kiva mut ku se ei oikee välitä musta ja se vaa sannoo. että ku mä meen vaikka kioskille niin se vaa: no mene... se ei oikee välitä niinku ollenkaa...”

Lainaus ohjelman alussa olevasta tutkimuksesta Haukiputaalainen lapsi

Sukupolvien ketjussa isät ja äidit ovat halunneet lapsilleen paremmat elinolosuhteet kuin heillä itsellään on ollut. Tämän ketjun, joka on luonut nykyisen pohjan suomalaiselle hyvinvoinnille, ei soisi katkeavan.

Te, lapsia kasvattavat aikuiset naulatkaa lastenne laivat vahvoilla nauloilla, niin että ne kestävät ankarat syysmyrskyt.

Ommelkaa heille vahvat purjeet, jotka eivät säikähdä pahojakaan puhureita.

Kertokaa heille, mistä tunnistaa pahat karikot.

Neuvokaa heille väylät, joita purjehtien löytää turvalliset satamat.

Lapsen oikeuksien päivänä

20.11.2006

Tuula Paaso

HAUKIPUTAALAINEN LAPSI

kasv. yo Elina Kettunen
Kasvatustieteiden tiedekunta
Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö
Varhaiskasvatuksen koulutus

Tutkimus

Tutkimuksen aineisto on kerätty Haukiputaalaisessa koulussa ja päiväkodissa. Haastatteluihin, piirtämiseen ja satujen kertomiseen on osallistunut yksi ensimmäinen luokka (14 lasta, joista yksi osallistui pelkästään piirtämiseen) sekä yksi 5-6-vuotiaiden päiväkotiryhmä (22 lasta, joista 15 osallistui tutkimukseen). Kaiken kaikkiaan tutkimukseen osallistui kolme viisivuotiasta, kahdeksan kuusivuotiasta, neljätoista seitsemänvuotiasta sekä neljä kahdeksanvuotiasta lasta, joista 22 tyttöä ja seitsemän poikaa, yhteensä 29 lasta. Haastattelut toteutettiin 2-3 lapsen ryhmissä ja avoimet kysymykset koskivat lasten elämää yleensä, koulua, kotia, päivähoitoa ja lasten vapaa-aikaa, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan sitä aikaa kun lapsi ei ole koulussa tai päiväkodissa. Haastattelun yhteydessä lapset lajittelivat 28 kuvakorttia tärkeisiin, melko tärkeisiin ja vähän tärkeisiin. Kuvakorttien aiheet olivat lapsen elämään kuuluvia asioita, kuten erilaisia paikkoja, ihmisiä, harrastuksia ja perustarpeita. Lapset piirsivät myös kuvan aiheesta ”Maailman paras leikkipaikka”, jonka ohjeistuksena kerrottiin, että leikkipaikka saa olla sisällä tai ulkona. Lisäksi koululaiset kirjoittivat lyhyen, muutaman lauseen mittaisen sadun aiheesta ”Mukava päivä” ja/tai ”Huono päivä”, jossa he kertoivat minkälaisia asioita ja tapahtumia sekä ketä henkilöitä kyseinen päivä sisältää. Päiväkotilasten kohdalla on sovellettu sadutusta eli lapset kertoivat yksin tai kaverin kanssa sadun, jonka tutkija kirjoitti sellaisenaan kirjalliseen muotoon. Myöhemmin olevissa esimerkeissä tutkija lyhennetään kirjaimella ”T” ja lasten puheenvuorot osoitetaan käsitteellä ”Lapsi1”, ”Lapsi2” ja niin edelleen, riippuen siitä montako lasta kyseiseen keskusteluun on osallistunut.

Lapsen ja aikuisen välinen ero lapsen näkökulmasta

Aikuisia ja lapsia vertailtaessa useimmat vastaukset liittyivät koko- ja ikäeroon sekä erilaisiin taitoihin. Useat lapset toteavat aikuisten olevan taitavampia monessa asiassa, kuten ruuanlaitossa ja kotitöissä. Aikuisilla katsotaan olevan myös enemmän etuoikeuksia kuten autolla ajaminen ja myöhään valvominen. Toisaalta lapset näkevät itsensä ketterämpinä, innokkaampina ja virkeämpinä aikuisiin verrattuna. Vastausten perusteella lapset katsovat leikin kuuluvan selvästi lasten osaamiseen ja aikuisille kuuluu vastuullisemmat tehtävät kuten kodinhoito, joskin lapset haluavat myös itse osallistua näihin tehtäviin osaamisensa mukaan. Lapset kokevat oppivansa aikuisen kanssa yhdessä tehdessä tärkeitä asioita ja ovat mielellään mukana aikuisten hommissa.

Lapsi1: Lapset leikkii... ja aikuiset ei osaa leikkiä

T: Aikuiset ei osaa leikkiä, niinkö?

Lapsi 2: Niin ne ei osaa... ainakaan niin hyvin ko lapset

*Lapsi3: Ja sitten aikuiset tekee kotihommia
Lapsi2: Ja ei lapset... ne vaan tekee leikkejä
Lapsi1: Mutta kyllä nekin auttaa kotihommissa*

*Lapsi: Ja sitte aikuiset ei leiki ja lapset leikkii
T: No miksihän ne aikuiset ei leiki?
Lapsi: No ne on töissä ja ne ei kerkiä*

*T: Mitä lapset tekee?
Lapsi1: Leikkii... ja opiskelee
Lapsi2: Ja aikuiset ei leiki... iskä ja äiskä vaan aina kattoo telekkaria*

*T: No tekeekös ne (lapset ja aikuiset) erilaisia juttuja?
Lapsi: No tekee, aikuiset ossaaki eri juttuja... ne laittaa ruokaa ja mää ossaan kyllä...
usein mää laitan äitin kaa.. autan sitä vähän ruuan laitossa, mää hämmennän...--...niin se
opettaa mua sitte kaikkee*

Aikuisen rooli lapsen elämässä

Aikuisen rooli on lasten näkökulmasta katsottuna selvästi auktoriteettinen lapsia kohtaan. Esimerkiksi lasten ilon aiheet löytyvät usein siitä, jos aikuinen päästää lapsen jonnekin tai lupaa lapselle jotain. Haastatteluista käy selvästi ilmi, että lapset kokevat elävänsä lähes täysin aikuisten päätösten varassa. Lapset eivät pidä tätä kuitenkaan huonona asiana, jos päätökset ovat perusteltuja. Esimerkiksi tottelemattomuudesta johtuva komentaminen ja rangaistukset hyväksytään, kunhan säännöt ovat myös lasten hyväksymiä. Aikuisen auktoriteettiasemaan liitetään selvästi myös lapsista huolehtiminen sekä lasten suojeleminen pahoilta ja ikäviltä asioilta. Kun lapset puhuvat huonoista vanhemmista, opettajista ja hoitajista, esille nousee liiallinen huutaminen, välinpitämättömyys lasta kohtaan sekä se, että aikuinen ei huolehdi lapsesta ja lapsen tarpeista. Moni lapsista harmittelee aikuisten kiirettä ja sitä, että toisinaan aikuiset rikkovat lupauksensa. Useasta haastattelusta käy myös selvästi ilmi, että lapset haluavat ja tarvitsevat runsaasti hellyyttä, rakkautta ja läsnä olemista aikuisilta.

*T: Mistäs asioista lapset tulee surulliseksi?
Lapsi: No jos ne... ne... ensin vaikka... ois sovittu että ois lähetty mutta sitten ois tullukin
muutos... ois vaikka töitä*

*T: Mikäs niitten aikuisten tai hoitajien tehtävä on siellä päiväkodissa?
Lapsi1: ohjata...
Lapsi2: hoitaa...
Lapsi1: ja sitten vartioi ettei kukaan sujahda ominpäin ulos
Lapsi2: no sitten että... että ei tapella*

*T: No onko ne rangaistukset muuten hyviä juttuja? saako aikuiset laittaa vaikka lapsia
arestiin?
Lapsi1: No saa...
Lapsi2: Saa jos ne tekkee jotaki ylimäärästä... jos vaikka nyrkkeilee pikkuveljen kanssa.*

T: Entä sitten, minkälainen ois hyvä äiti?

Lapsi: Sillo on hyvä äiti ku ne pittää meistä huolta... ja niinku antaa meille... ne laittaa meiät sievästi nukkumaan, pessee hampaat jos ei ossaa vielä... niin ja sitte peittelee ja sitte taas herättää ystävällisesti...

T: No minkäslainen ois hyvä isä?

Lapsi: semmonen, jolla ei oo niin pitkiä reissuja, vaikka työmatkoja tai jotaki semmosta... -- ...sitte että se ois kiva ja... noo.. on se munki isä kiva mut ku se ei oikee välitä musta ja se vaa sannoo. että ku mä meen vaikka kioskille niin se vaa: no mene... se ei oikee välitä niinku ollenkaa...

T: No välittääkö se äiti enemmän?

Lapsi: No välittää... se aina: muista laittaa kypärä...--...sitte se aina joskus on vähä ärhäk-kä

T: Minkäslaiset asiat tekee lapsen olon turvalliseksi?

Lapsi: No semmonen, että aikuinen kattoo sitä että se ei tipu mistää

T: No minkäslaisista asioista lapset tulee surulliseksi?

Lapsi1: Siitä ku ei saa tehdä hommia...

Lapsi2: Niinku vaikka aikuinen on luvannu jotaki ja sitte ne ei muistakaa

Lapsi1: ja niinku äitillä tulee niitä työasioita ja semmosia nii tulee vähän pahamieli

Koti lapsen näkökulmasta

Koti on selvästi lapsille turvallinen paikka, jossa on vanhemmat huolehtimassa lapsesta. Hyvässä kodissa lapsella on oma huone sekä tilaa ja lupa leikkiä. Hyvä koti on lapselle mieluisa ja viihtyisä. Hyvään kotiin liittyy oleellisesti myös hyvät vanhemmat, jotka eivät huuda, riitele tai käytä väkivaltaa. Sen sijaan lapset odottavat vanhemmilta perusasioita kuten ruokaa, hellyyttä ja hoivaa. Useat lapset mainitsevat haastatteluissa, että kodissa täytyy olla erinäisiä turvavarusteita kuten palohälytin ja erityisesti aikuisten tehtävä on huolehtia siitä, etteivät lapset satuta itseään. Lasten mielestä hyvään kotiin saa tulla kavereita kylään ja heilläkin on siellä mukava olla. Muutamissa haastatteluissa lapset puhuvat turvallisuuden yhteydessä myös naapureista, joilta voi tarvittaessa pyytää apua.

T: No mitäs asioita siellä hyvässä kodissa tapahtuu?

Lapsi: No siellä niinko annetaan ystävällisesti ruokaa ja tällee...

T: No minkälainen ois tosi hyvä koti lapselle?

Lapsi: missä on aikuinen ja sillee...

T: Minkälainen ois tosi huono koti?

Lapsi: Semmonen jossa ei sais tehdä yhtää mittää.. pitäis vaan olla seinän vieressä litanalla

T: No mitäs asioita siellä huonossa kodissa tapahtuu?

Lapsi: Että ei sais ruokaa, vaikka maha kurnii eikä sais mennä nukkumaan... ja pitäis valvoa koko yö

T: Minkäslaisia asioita siellä hyvässä kodissa tapahtuu?

Lapsi: no ihan tavallisia, että syyään ruoka ja saa käyä kaverilla ja leikkiä kotona...

T: Minkäslainen on hyvä koti lapselle?

Lapsi1: Tilava

Lapsi2: Semmonen missä on kylpyhuoneet ja semmonen hyvä paikka missä voi vähän leikkiä...

Lapsi1: ja hyvä piha

T: Tuleekos teillä muuta mieleen hyvästä tai huonosta kodista?

Lapsi: No että ois liian hyvä koti... liian hyvä koti ois semmonen, jossa ois kaikki maailman uima-altaat ja trampoliinit...

T: Oisko se silloin huono?

Lapsi: ei... ehkä vähän jos ois kaikkia aivan liikaa...

Koulu lapsen näkökulmasta

Koulun lapset näkevät hyvänä asiana ja pitävät sitä tärkeänä. Hyvässä koulussa opitaan monenlaisia asioita ja siellä on mielenkiintoiset oppitunnit ja mukavat opettajat. Hyvä opettaja ei ole liian ankara ja komentaa vain silloin kun siihen on aihetta eli joku on rikkonut yhteisesti hyväksytyjä sääntöjä. Laadukkaan opetuksen lisäksi lapset selvästi odottavat opettajan pitävän heistä huolta koulupäivän aikana muun muassa kertomalla mitä tapahtuu ja auttamalla ongelmatilanteissa. Opettajan tehtäviin lapset katsovat kuuluvan myös riitatilanteiden selvittelyn ja kiusaamisen estämisen, esimerkiksi välituntivalvontaa koululaiset pitävät juuri tästä syystä tärkeänä. Hyvä opettaja on kiltti ja oikeudenmukainen kaikkia lapsia kohtaan, joskus opettaja saa myös olla ankara, jos siihen on aihetta. Koulun välineistä lapset pitävät tärkeinä etenkin omaa pulpettia ja koulukirjoja. Lapset toivovat koulun pihalla olevan monenlaisia välineitä kuten kiikkuja ja liukumäki, mutta myös luonnon materiaaleja kuten kiviä ja puita, joiden ympäristössä voi leikkiä välitunneilla ja mahdollisesti myös vapaa-ajalla.

T: No minkälainen ois huono koulu, mihin ette haluais mennä syksyllä?

Lapsi1: Semmonen missä ei sais semmosta hyvää välituntia ja semmonen missä on aina paha ruokaa

Lapsi2: Mistä ei niinku ite perusta

T: No minkälainen teidän mielestä on hyvä koulu?

Lapsi1: No sellanen jossa on tuttuja oppilaita

Lapsi2: ja mukava opettaja

T: No entäs minkälainen ois sitten huono koulu?

Lapsi1: Ei ois mitään leikkikaluja tai sellane...

Lapsi2: Jos ois semmosia oppilaita jotka kiusais

Lapsi3: niin ja sitten ois tylsiä opettajia

T: No entäs sitten, minkälainen ois hyvä koulu?

Lapsi1: Että siellä saa syyä

Lapsi2: ja on hyvää ruokaa

Lapsi3: Ja sitten että vois niinku... että siellä on hyvä niinko olla ja on lämmintä että ei tarvii ottaa mittää pakkashommeleita...

Lapsi2: Eikä oo mittää niinku mittää ötököitä sisällä tai mittää hometta

T: Mitäs asioita hyvässä koulussa tapahtuu?

Lapsi1: No että leikitään ja siitä etteenpäin...

Lapsi2: välitunteja

Lapsi3 Ja sitten käyään joskus jossaki reissuissa... että ois kaikkia...

Lapsi2: ...Hauskaa

T: No minkälainen ois hyvä opettaja?

Lapsi: Joka on kiltti... ettei pakota syömään... -- ...ettei karju

T: Saako se opettaja koskaan komentaa lapsia?

Lapsi: Saa jos ne metelöi... tai ei tottele

T: Minkälaisia hommia opettajalla on koulussa? Mitä se tekee koulupäivän aikana?

Lapsi1: Opettaa

Lapsi2: No ainaski se sanoo mitkä kirjat pittää ottaa ja mikä tehtävä tekee

Lapsi1: Ja sitte auttaa... ruokailussa kattoo ettei kukkaan pulise

Lapsi2: Ja sitte välitunnilla tulee välituntivalvonta... ettei kukkaa kiusaa toista

Päiväkoti lapsen näkökulmasta

Päiväkotia lapset pitävät selkeästi leikin ja mukavan tekemisen paikkana. Päiväkodin henkilökunnan toimenkuva on lasten näkökulmasta katsottuna hoivaava ja huolehtiva. Lapset ajattelevat selvästi, että päiväkodissa pääroolissa on leikki, mutta etenkin koululaiset ajattelevat hyvän päivähoidon sisältävän myös aikuisten järjestämää tekemistä, kuten erilaisia projekteja ja tuokioita. Päivän aikana henkilökunta hoitaa lasta, lohduttaa sekä huolehtii päivittäisistä perusasioista kuten ruokailusta ja ulkoilusta. Vaikka aikuista ei välttämättä haluta mukaan lasten omiin leikkeihin, olettavat lapset silti aikuisen olevan aktiivisesti läsnä eri tilanteissa ja joskus leikkivän lasten kanssa yhdessä, etenkin silloin kun he eivät löydä kaveria lasten joukosta. Aikuisen tehtäviin kuuluu myös riitojen selvittäminen. Useassa haastattelussa nousi ikävänä asiana etenkin päiväkodin kohdalla esille se, että aikuiset käskevät lasten olla kavereita kaikkien kanssa. Toisaalta lapset ymmärtävät, että toiselle tulee paha mieli, jos ei oteta leikkiin mukaan, mutta toisaalta lapset tuntuvat kaipaavan enemmän aikuisten tukea tällaisissa vaikeissa tilanteissa. Levähtäminen kuuluu selvästi lasten mielestä päiväkodin arkeen ja he näkevät sen hyvänä asiana jaksamisen kannalta, vaikka joillakin liittyy siihen negatiivisia tunteita. Useimmat ovat sitä mieltä, että päivälepo on lapselle tarpeellinen, mutta kaikki eivät pitäneet nukkumista tärkeänä, joillekin riittää levähtäminen.

T: Mitäs aikuisten pitäis tehdä päiväkodissa, että lapsilla ois kiva olla?

Lapsi: siellä ei ehkä oikeen piä sanoa pahasti, koska lapset ei vielä ymmärrä sitä, että aina pitäis alkaa.

T: No mikäs se aikuisten tai hoitajien tehtävä on päiväkodissa, mitä ne tekee?

Lapsi1: Huolehtia lapsista... sillä lailla että lapset saa ruokaa... siten että ne saa leikkiä aamupäivän, syyä aamupalan ja välipalan... ja sitten...öö... ne huolehtii, että oikiassa ajassa mennään ulos

Lapsi2: No että ne pittää kurin, mutta ne on silti kilttejä ja ettei lapsille tule paha mieli niin ne aina selvittää riidat....

T: Mitäs sä luulet, mikä on noitten aikuisten homma täällä päiväkodissa?

Lapsi: Ne vahtii meitä, on meidän kans ulkona ja... ja sitten... niillä on joskus palaveria ja jotku lukee satua ja antaa ruuat...

T: No minkälainen ois hyvä hoitopaikka lapselle tai hyvä päiväkot?

Lapsi: Semmonen ku mulla on ollu... ihan hyvä, sai ruokaa sillee... tehtiin siellä kaikenlaisia rojekteja... joka syksy uusi

T: No keksittekös te mitä ne päiväkodin aikuiset vois tehdä, että lapsella on mukava olla päiväkodissa?

Lapsi1: Noo... että se pittäis aina niitä sylissä

Lapsi2: Lohduttais jos on paha mieli

T: Mikäs on sitten aikuisten homma päiväkodissa? Mitä ne päivät täällä tekee?

Lapsi1: Ku niitten... ne hoitaa sitten... ne hoitaa meitä kun äiti ja isä on töissä

T: Miten ne teitä hoitaa?

Lapsi1: Sillee että ne niinko määrää meitä niin ihan ko omaa lapsia ja tälle... ne antaa niinko ruokaa meille...

Lapsi2: Ja sitten katoppa ku kukkaan ei halua sen (lapsen) kanssa mittää, niin ne alkaa ne aikuiset alkaa pellaamaan...lautapelejä

Lapsuus lapsen näkökulmasta

5-8-vuotiaiden lasten elämään kuuluu olennaisesti leikkiminen, josta lapset itsekin puhuvat paljon haastatteluissa. Kysyttäessä leikkiveroista, useimmat lapset leikkivät kavereiden tai sisarusten kanssa, joskus myös vanhempien kanssa. Omien vanhempien kanssa leikkimisestä puhuttaessa esille tuli kuitenkin usein se, että vanhemmat eivät ehdi tai eivät osaa, ennemmin vanhempien ja lasten yhteiset puuhat ovat arkisia askareita kuten rakentamista isän kanssa ja siivoamista äidin kanssa. Lapset leikkivät myös päiväkodin aikuisten kanssa jonkin verran. Sen sijaan kukaan lapsista ei maininnut leikkivänsä opettajan kanssa, vaikkakin lapset kertovat koulussa opituista leikeistä, joita leikitään kotona kavereiden kanssa. Leikkipaikan tärkein ominaisuus tuntuu olevan, että se on lähellä kotia ja sinne on helppo mennä. Lasten leikin suhteen erityinen huomio on kiinnitettävä siihen, että tutkimuksen yhteydessä lapsilta saaduissa 30 piirustuksessa ainoastaan yhdessä ”maailman paras leikkipaikka” on sisätiloissa, lapsen oma huone. Useimmissa piirustuksissa ”maailman paras leikkipaikka” on oma kotipiha, leikkipuisto tai lähimetsä ja siellä on oman ikäisiä kavereita tai sisaruksia leikkimässä. Moneen leikkipaikkaan on kuvattu puita, maja, hiekkalaatikko, liukumäki, kiikkuja tai erilaisia kiipeilypaikkoja. Vanhemmat tai vanhempi on mukana viidessä piirustuksessa, näistä yhdessä isä ja äiti ovat sisällä päiväunilla lasten leikkiessä ulkona. Haastatteluissa lapset kuitenkin kertovat aikuisten passiivisen läsnäolon tuovan turvallisuutta etenkin ulkoleikkeihin. Kuvakorttien lajittelussa tärkeimmiksi asioiksi lapsen elämässä nousevat ruoka, koti, äiti ja isä. Koululaiset pitävät kavereita tärkeimpinä kuin päiväkotikaverit ja päiväkodin lapset puolestaan arvostavat nukkumisen korkeammalle kuin koululaiset. Tekemiseen ja harrastamiseen liittyvistä kuvista tärkeimmäksi nousi liikunta ja vähiten tärkeitä lapsille olivat tietokone ja televisio. Tutkimuksessa kuvakorttien lajittelun jälkeen lapsilla oli mahdollisuus miettiä puuttuiko korteista jokin heille tärkeä asia. Useat lapset piirsivät kuvan omasta lemmikistään ja lisäsivät sen kaikkein tärkeimpien asioiden joukkoon.

Tutkimusta varten lapset kertoivat tai kirjoittivat sadun hyvästä tai huonosta päivästä, osa kummastakin. Mukavasti sujuvaan päivään liittyvät erilaiset harrastukset, kaverit, perheen kanssa oleminen ja tekeminen, uusien asioiden oppiminen sekä lapsille erityiset tapahtumat kuten syntymäpäivät tai uimahallissa käyminen. Myös lahjojen tai esimerkiksi herkkujen saaminen kuuluu satujen perusteella monen lapsen hyvään päivään. Huonosta päivästä kertovat sadut taas sisältävät pieniä onnettomuuksia, kuten pyörällä kaatumista, kiu-

saamiseksi tulemista, erilaisia pelkoja sekä surullisia tunteita ja yksin jäämistä. Sekä sa-
duissa että haastatteluissa yllättävää on se, että niinkin arkinen asia kuin ruoka on erittäin
tärkeässä asemassa lasten elämässä. Sekä hyvään kotiin, kouluun että päiväkotiin liittyy
lasten näkökulmasta katsoen todella vahvasti hyvä ruoka riittävän usein ja se, että aikui-
nen huolehtii lapsen ruuan saannista. Huonoon kotiin, kouluun ja päiväkotiin taas yhdistet-
tiin pahan makuinen ruoka, huonot kokemukset ruokailutilanteista sekä ruuan puute.

T: No minkälaisista asioista lapset sitten tulee iloiseksi?

Lapsi1: ööö... no että niitä rakastaa

Lapsi2: Jos niille ostetaan jottai

T: Minkälaiset asiat tekee lapsen olon turvalliseksi?

*Lapsi: sellaseksi jos pelottaa vaikka pimeässä nii sitten on turvallista olla aikuisen kans-
sa...*

T: No minkälainen ois sitten hyvä äiti?

Lapsi1: No sellanen, että se on kiltti ja sitten sellanen että se antaa kaikkea ja... ja sellasta

*Lapsi2: No sitte sen pitäs olla sellanen että se tuota... niinniin tykkäis paljon lapsista ja se
tota tekkee kaikkee kivaa lasten kanssa ettei sillä oo koko ajan kiire... ja sitten voitais tehdä
yhessä jottai hommia*

*Lapsi1: Jos niinko tullee joku roisto yhtäkkiä ja isi ja äiti ei oo kotona niin en tiä mihin me-
nis... ehkä juoksisin metsään ja menisin yhteen salapaikkaan...*

Lapsi2: Tai sit voi juosta naapurille ja sanoa asian...

Lapsi1: Meiän naapurin äiti on semmonen rehellinen ja kiva

*T: Tuleekos teille vielä jotain muuta mieleen lasten elämästä, mitä haluaisitte kertoa?
...Mikä ois huonoo tai hyvää lapsen elämässä?*

*Lapsi: No hyvää ois se, että ois tarpeeks leikkipaikkoja ja tarpeeks kavereita ja hyvät van-
hemmat ja niin... ja huonoa ois se, että jos ei ois melkee mittää kaveria, vaan jotaki viis...
ja sitte... ei ois paljo niinku leikkimistä eikä mittää... että ois koko ajan vaa tylsää*

*T: onko vielä jotakin mitä haluatte kertoa mulle lasten elämästä? Mikä tuntus, että ois mul-
le tärkeitä tietää?*

*Lapsi1: No se olis ihan tärkeitä tietää, että muistas sen, että lapselle pitää olla monesti
rehellinen ja lapsen elämä on semmonen erilainen kuin aikuisten, koska se on vielä lap-
suutta*

Lapsi2: Kaikilla on niin monesti kiire noilla aikuisilla...

1. LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT

1.1. TAUSTA

YK:n lapsen oikeuksien julistus vuodelta 1989 on keskeinen lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus, jota Suomikin on vuonna 1991 sitoutunut noudattamaan. Sopimuksen mukaan lapsella ja nuorella on oikeus:

- osallisuuteen
- osuuteen yhteiskunnan voimavaroista
- suojeluun ja turvallisuuteen.

Suomen Kuntaliiton lapsipoliittinen ohjelma ”Eläköön lapset – lapsipolitiikan suunta ” vuodelta 2000 pohjautuu YK:n lapsenoikeuksien sopimukseen. Lapsipoliittisessa ohjelmassa lapsella tarkoitetaan alaikäistä eli alle 18-vuotiasta lasta.

Kuntien laatimat lapsi- nuorisopoliittiset ohjelmat ovat Kuntaliiton mukaan edistäneet lasten hyvinvointia. Kuntaliitto on selvittänyt lapsi- ja nuorisopoliittisten ohjelmien tilannetta kunnissa keväällä 2005. Ohjelmia oli valmiina 107 kunnassa, sen lisäksi 174 kunnassa ohjelma oli suunnitteilla, tai lasten hyvinvointikysymykset olivat liitettyinä kunnan hyvinvointistrategiaan. Lapsi- ja nuorisopoliittiset ohjelmat tukevat kunnan suunnittelua ja päätöksentekoa ja ne ovat edistäneet kunnan eri sektoreiden yhteistyötä sekä yhteistyötä seurakuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Kuntaliiton selvityksen mukaan keskeiset kuntien asiakastyössä esille nousevat uhkatekijät lasten hyvinvoinnille ovat vanhemmuuteen liittyvät ongelmat ja avioerot sekä vanhempien päihteiden käyttö. Suurena huolenaiheena on edelleen nuorten syrjäytyminen ja erityispalvelujen riittämättömyys ja koululaisten päihteiden käyttö.

1.2. SOSIAALI- JA TERVEYSPOLITIIKAN STRATEGIAT 2015

Tavoitteena on, että Suomi on vuonna 2015 sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä, toimintoiltaan tehokas ja dynaaminen yhteiskunta. Väestöryhmien väliset terveyserot ovat kaventuneet, väestön toimintakyky on parantunut ja vaativan hoidon tarve on myöhentynyt. Työssäoloaika on pidentynyt keskimäärin kolmella vuodella, köyhyys ja syrjäytyminen ovat vähentyneet ja sukupuolten välinen tasa-arvo on vahvistunut. Ennalta ehkäisevä työ on vahvistunut yhteiskunnan eri toimissa ja palvelujärjestelmän osana. Palvelujen saatavuus, laatu ja vaikuttavuus ovat parantuneet, toimeentuloturva takaa kohtuullisen toimeentulon ja kannustaa työhön. Sosiaali- ja terveystalouden ja tasa-arvoasioiden sääntely on läpinäkyvää ja niistä on tarjolla mittavasti tietoa.

Strategian 2015 keskeiset linjaukset lapsi- ja nuorisopolitiikan suhteen ovat:

- luodaan terveydelle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille pohja lapsuus- ja nuoruusiässä
- sovitetaan työ- ja perhe-elämä paremmin yhteen
- puututaan lasten, nuorten ja perheiden ongelmiin
- tuetaan vaikeasti työllistettäviä

- taataan heikoimmassa asemassa olevien toimeentulo
- tuetaan maahanmuuttajien ja etnisten ryhmien osallisuutta
- vahvistetaan päihdehaittojen ehkäisyä ja palveluja
- turvataan lasten palvelut
- varmistetaan kohtuullinen toimeentulo.

1.3. JOHDANTO

Valtuutettu Tuula Paaso teki 20.12.2003 valtuustoaloitteen Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman laatimiseksi Haukiputaan kuntaan. Valtuustoaloitteen allekirjoitti Tuula Paason lisäksi 18 valtuutettua. Aloitteessa esitettiin toivomus, että ohjelman laadinnan yhteydessä selvitetäisiin mahdollisuus muodostaa kuntaan ns. lapsiasiain neuvosto.

Perusturvalautakunta käsitteli asiaa ensimmäisen kerran 21.12.2004, jolloin lautakunta päätti perustaa työryhmän valmistelemaan lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa. Lautakunta nimesi työryhmään seuraavat viranhaltijat: perusturvajohtaja Riitta Pitkänen (puheenjohtaja), päivähoiton johtaja Marjo Teräs /Eila Huotari, sosiaalijohtaja Anna-Liisa Karppinen ja johtava hoitaja Leena M. Karjalainen sekä päivähoitosihteeri Pirjo Mylly (sihteeri).

Perusturvalautakunta hyväksyi työryhmän lopullisen kokoonpanon kokouksessaan 5.3.2005. Sivistyspalvelujen edustajiksi työryhmään nimettiin rehtori Matti Roivainen (myöhemmin edustajaksi vaihtui opettaja Tuija Huuki) ja projektipäällikkö Sannamari Sala, nuorisohjaaja Sirkka Tuomela ja vapaa-aikatoimenpäällikkö Olli Heinonen ja sivistyslautakunnan edustajiksi Tuula Pihlajoki ja Nina Barck. Nuorisovaltuuston edustajaksi valittiin Saara Martinmäki, Mannerheimin lastensuojelu-liitosta Gitte Meriläinen, nuorisjärjestöistä Eija Ollila ja Elina Kettunen, urheiluseuroista Sirpa Pehkonen ja Sinikka Mäkikyrö sekä seurakunnan edustajiksi Outi Palokangas ja Tarja Kainulainen. Perusturvalautakunnan edustajiksi työryhmään valittiin Tuula Paaso ja Virve Kangas.

Työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 7.6.2005. Työryhmä jaettiin kolmeen pientyöryhmään: Päivähoito ja koulu, nuorisotyö sekä terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyö. Pientyöryhmät kokoontuivat tarpeen mukaan.

Syksystä 2005 alkaen lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa valmistelevan työryhmän kokouksia pidettiin 10 kpl.

2. NYKYTILAN KUVAUS JA TULEVAISUUDEN HAASTEET

2.1. HAUKIPUDAS ASUINKUNTANA

Haukipudas-strategian mukaan kunta turvaa kuntalaistensa peruspalvelut taloudellisesti tiiviissä yhteistoiminnassa alueen muiden toimijoiden kanssa.

31.7.2006 Haukiputaan asukasluku oli 17 727. Vuoden 2005 aikana kuntaan syntyi 326 lasta ja väestöstä 0 - 6 -vuotiaiden osuus oli 12,7 % ja 7 - 15 -vuotiaiden 15 %. Väestöennusteen mukaan vuoden 2015 asukasluku olisi 19 740. Vuoteen 2030 mennessä asukasluvun ennustetaan olevan 21 000 asukasta ja eniten kasvaa juuri 0 - 29 -vuotiaiden lasten ja nuorten lukumäärä.

Väestösuunnite 2005–2010

IKÄ	2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010	
	lkm (tot)	%	lkm (tot)	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
0	234	1,40	290	1,70	270	1,55	269	1,51	268	1,48	270	1,47	268	1,44	269	1,43
1	270	1,62	321	1,88	301	1,73	283	1,59	279	1,54	277	1,51	280	1,51	277	1,47
2	264	1,58	280	1,64	333	1,91	316	1,78	297	1,64	292	1,59	291	1,57	292	1,55
3	292	1,75	278	1,63	283	1,62	337	1,89	318	1,76	299	1,63	294	1,58	293	1,56
4	309	1,85	297	1,74	284	1,63	297	1,67	348	1,93	329	1,80	309	1,66	304	1,62
5	280	1,68	325	1,90	309	1,77	297	1,67	307	1,70	358	1,95	339	1,82	319	1,70
6	293	1,75	273	1,60	337	1,93	320	1,80	305	1,69	315	1,72	366	1,97	347	1,85
7	294	1,76	287	1,68	277	1,59	345	1,94	326	1,80	311	1,70	321	1,73	372	1,98
8	285	1,71	292	1,71	290	1,66	281	1,58	347	1,92	328	1,79	313	1,68	323	1,72
9	331	1,98	292	1,71	311	1,78	306	1,72	295	1,63	361	1,97	342	1,84	327	1,74
10	301	1,80	316	1,85	298	1,71	313	1,76	306	1,69	295	1,61	361	1,94	342	1,82
11	285	1,71	294	1,72	324	1,86	305	1,71	319	1,77	312	1,70	301	1,62	366	1,95
12	295	1,77	284	1,66	293	1,68	325	1,83	305	1,69	319	1,74	312	1,68	300	1,60
13	274	1,64	297	1,74	294	1,69	303	1,70	335	1,85	315	1,72	329	1,77	320	1,70
14	259	1,55	275	1,61	293	1,68	292	1,64	301	1,67	333	1,82	313	1,68	326	1,74
0-14	4266	25,55	4401	25,75	4497	25,79	4589	25,79	4656	25,78	4714	25,73	4739	25,51	4777	25,44
15	250	1,50	266	1,56	267	1,53	287	1,61	286	1,58	295	1,61	327	1,76	307	1,63
16	230	1,38	255	1,49	268	1,54	267	1,50	285	1,58	284	1,55	293	1,58	325	1,73
17	239	1,43	224	1,31	247	1,42	257	1,44	256	1,42	273	1,49	273	1,47	281	1,50
18	232	1,39	234	1,37	228	1,31	240	1,35	250	1,38	249	1,36	266	1,43	264	1,41
19	269	1,61	199	1,16	239	1,37	223	1,25	233	1,29	243	1,33	242	1,30	259	1,38
20-24	837	5,01	804	4,70	817	4,69	878	4,93	914	5,06	936	5,11	958	5,16	973	5,18
25-29	1051	6,29	1115	6,52	1098	6,30	1051	5,91	983	5,44	941	5,14	902	4,85	890	4,74
15-29	3108	18,61	3097	18,11	3164	18,16	3203	17,99	3207	17,75	3221	17,59	3261	17,55	3299	17,57
30-34	1183	7,09	1220	7,14	1255	7,20	1365	7,67	1431	7,92	1512	8,25	1577	8,49	1559	8,30
35-39	1252	7,50	1263	7,39	1306	7,49	1302	7,32	1333	7,38	1319	7,20	1344	7,23	1393	7,42
40-44	1221	7,31	1255	7,34	1242	7,12	1251	7,03	1240	6,86	1255	6,85	1252	6,74	1276	6,79
45-49	1214	7,27	1230	7,20	1225	7,02	1204	6,77	1190	6,59	1190	6,50	1195	6,43	1177	6,27
50-54	1221	7,31	1249	7,31	1244	7,13	1233	6,93	1222	6,76	1215	6,63	1193	6,42	1187	6,32
55-59	1031	6,18	1094	6,40	1121	6,43	1159	6,51	1183	6,55	1178	6,43	1200	6,46	1190	6,34
60-64	641	3,84	663	3,88	741	4,25	783	4,40	883	4,89	940	5,13	1005	5,41	1030	5,48
65-	1559	9,34	1618	9,47	1643	9,42	1708	9,60	1719	9,52	1775	9,69	1814	9,76	1892	10,07
YHT.	16696	100	17090	100	17438	100	17797	100	18064	100	18319	100	18580	100	18780	100

2.2. KUNNAN JÄRJESTÄMÄT LAPSILLE JA NUORILLE SUUNNATUT PALVELUT

2.2.1. PÄIVÄHOITO

Päivähoitolaki (36/1973) takaa alle kouluikäisille lapsille subjektiivisen päivähoito-oikeuden neljän kuukauden kuluessa päivähoitohakemuksen jättämisestä tai äkillisissä tapauksissa (opiskelu tai työllistyminen) kahden viikon kuluessa. Perusopetuslain (628/1998) mukaan kunnan tulee järjestää esiopetusta perheiden niin halutessa, velvollisuutta osallistua esiopetukseen ei lapsilla ole. Haukiputaalla esiopetus järjestetään kokonaisuudessaan päivähoiton tulosalueella. Vaikka subjektiivinen oikeus päivähoitoon on lisännyt paineita päivähoitosektorilla, on päivähoito kuitenkin pystynyt tarjoamaan hyvän palvelutason. Oulun yliopistossa kehitetyllä "Laadunarviointi päivähoitossa" -menetelmällä on tehty arviointikyselyt asiakkaille ja työntekijöille kaksi kertaa, vuosina 2003 ja 2005.

Päiväkoteja kunnassa on 12 kappaletta. Niissä toimii yksi integroitu erityisryhmä, yksi tietyn esiopetuksen ryhmä sekä esiopetuksen ryhmiä lapsille, joilla on myös päivähoiton tarve. Lisäksi neljä esikoulua tarjoaa pelkästään esiopetusta. Ympäri vuorokautista sekä jatkettua aukiolon päivähoitopalveluita tarvitseville lapsille on hoito järjestetty viidessä ryhmäperhepäiväkodissa. Kunnassa toimii myös kaksi avointa päiväkotia, joissa järjestetään leikkitoimintaa. Avoimen päiväkodin toiminnassa ovat mukana myös vanhemmat. Kunnallisen perhepäivähoidon osuus päivähoiton palveluista on laskenut, ja kunnallisia omassa kodissaan lapsia hoitavia perhepäivähoitajia on 22 (syksy -06).

Kunta tukee yksityistä päivähoitoa maksamalla harkinnanvaraista yksityisen hoidon kuntalisää. Yksityinen päivähoito on lisääntynyt huomattavasti, kunnassa toimii viisi (5) yksityistä päiväkotia ja noin 30 yksityistä perhepäivähoitajaa. Kunta maksaa myös harkinnanvaraista kotihoidon tuen kuntalisää alle 2 - vuotiaan lapsen kotihoitoon.

Syksyn 2006 aikana oli kunnallisessa päivähoitossa kaikkiaan noin 900 lasta ja esiopetuksessa 287 lasta. Yksityisessä päivähoitossa oli 194 lasta. Kotihoidon tuen piirissä oli 709 lasta, joista 99 alle 2-vuotiaista lasta oli lisäksi Haukipudas-lisän (kotihoiton tuen kuntalisä) piirissä.

Päivähoidon perustehtävänä on mahdollistaa yhteistyössä perheiden ja muiden tahojen kanssa hyvä ja turvallinen lapsuus sekä pyrkiä vastaamaan yhteiskunnan muutoksiin. Päivähoito on osa lapsen turvaverkkoa. Visio on, että kuntalaiset ovat tyytyväisiä monipuolisiin päivähoitopalveluihin, osaava ja motivoitunut henkilöstö turvaa luotettavan ja lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen yhteistyössä perheiden ja muiden tahojen kanssa.

Päivähoidon arvot ovat

- Ihmisen kunnioittaminen
- Oikeudenmukaisuus
- Sitoutuminen ja vastuu
- Turvallisuus
- Yhteistyö

Päivähoitossa toteutettiin vuosina 2003-2005 Sateenkaaren alla -yhteistyötä Haukiputaalla ja Kiimingissä -projekti, jonka rahoituksesta 70 % tuli syrjäytymisuhan alla olevien lasten ja nuorten palveluihin kohdennetusta läänin rahoituksesta. Syrjäytymisuhan alla olevien lasten ja perheiden tunnistaminen ja tukeminen on yksi sosiaali- ja terveystyön tärkein

keimpiä tavoitteita. Hankkeen perustavoitteena oli, että lapsiperheiden kanssa työskentelevien näkemys sosiaali- ja terveystalvissa avartuu ja moniammatillisuus sekä konsultointi yli sektorirajojen lisääntyvät, jolloin verkostotyö ja huolen puheeksi ottaminen helpottuu. Varhaisen puuttumisen työmenetelmän oppimiseksi järjestettiin useita koulutuksia, joihin osallistui henkilöstöä päivähoitosta, lastensuojelusta sekä neuvoloista.

2.2.2. KOULUTUS

Haukiputaan kunnan alueella toimii yhdeksän perusopetuksen koulua sekä yksi päivälukio. Oppilaita Haukiputaan koululaitoksessa on vajaat 3 000. Perusopetuksen ryhmäkoot ovat noin 22 oppilasta perusopetusryhmää kohden. Lukion opiskeluryhmät ovat kooltaan hyvin vaihtelevia luokattomuudesta ja valinnaisuudesta johtuen. Ammatillisen koulutuksen perusopetuksen opiskelijamäärä on noin 650 opiskelijaa. Ryhmäkoko on 15 – 18 opiskelijaa.

Opetuksen järjestämisen keskeisenä periaatteena on tukea oppilaiden edellytyksiä kasvaa omia vahvuuksia kehittäviksi, sosiaalisia valmiuksia omaaviksi, itsestään vastuuta ottaviksi ja elinikäiseen oppimiseen halukkaiksi ihmisiksi. Sivistyspalveluille on laadittu vuoteen 2008 ulottuva visio. Sen mukaisesti kouluissa on otettu käyttöön oppilaiden ajattelutaitojen, yhteistoiminnallisuuden, luovan ongelmanratkaisun ja persoonallisuuden kehittämiseksi sopivia opetusmenetelmiä. Joustavat ja kokeiluja suosivat opetusjärjestelyt sekä henkilökohtaiset opetussuunnitelmat tukevat oppilaiden sosiaalisuuden, itsetunnon, yksilöllisten ja luovuuden kehittymistä. Henkilöstö on ammattitaitoista, yhteistyöhaluista, työhönsä sitoutunutta, hyvinvoivaa ja terveesti ylpeää viihtyisistä työpaikoistaan sekä välittää siitä myönteistä kuvaa. Tämä on aikaansaatu henkilöstön säännöllisellä täydennyskoulutuksella, työnohjauksella ja pitkäjänteisellä kehittämistyöllä.

Visiota luotaavien tavoitteiden mukaisesti perustaitojen opetus asetetaan etusijalle opetusresursseihin liittyvissä kysymyksissä. Riittävä tuntikehys pyritään turvaamaan suhteessa oppilasmäärän muutokseen. Perusopetuksen oppilaiden tukitoimenpiteet turvataan, ja kerhotoiminnassa hyödynnetään sidosryhmiä. Lukiossa panostetaan opiskelun erityiseen tukeen, jotta opiskelijat pystyisivät suorittamaan lukion omien edellytyksiensä mukaisesti. Henkilöstöresursoinnissa panostetaan henkilöstön osaamiseen, innovatiivisuuteen, jaksamiseen ja viihtyvyyteen. Pyrkimyksenä on laatia koulu- ja henkilökohtaiset kouluttautumissuunnitelmat. Opetussuunnitelmaa koskevissa tavoitteissa jatketaan opetussuunnitelman yhteneväisyyden koordinoitua, otetaan sidosryhmät mukaan koulujen omien opetussuunnitelmien ideointiin, lisätään koulujen yhteyksiä lähialueen yrityksiin, pidetään tapakasvatussuunnitelmat ajan tasalla sekä kehitetään oppilaanohjausta. Sivistyspalveluissa ollaan parhaillaan selvittämässä kouluverkon muutostarpeita. Tavoitteena on tukea koulujen profiloitumista vahvuuksien mukaan sekä kehittää koulujen välistä yhteistyötä. Kunnassa tarkastellaan mahdollisuuksia hyödyntää ajatusta yhtenäisestä peruskoulusta. Tarkoituksena on aloittaa kokeilu vuosiluokkiin sitoutumattomasta opetuksesta. Kansainvälistymisen osalta pyrkimyksenä on vakiinnuttaa nykyiset ystävyyskouluyhteydet, jatkaa kansainvälistä opettajavaihtoa sekä etsiä kansainväliseen kouluyhteistyöhön. Koulut asettavat lisäksi omat vuosittaiset kasvatustavoitteensa. Tavoitteiden vuosittaisen tarkistamisen lisäksi niiden toteutumista arvioidaan joka toinen vuosi organisoidusti.

OSAO:n Haukiputaan yksikkö¹ tarjoaa Haukiputaan alueella ammatillista koulutusta. Haukiputaan ammatillisen koulutuksen tehtävä on ammatillisten taitojen opettaminen ja nuor-

¹ Oppilaitoksen koko nimi on ”Oulun seudun ammattiopiston Haukiputaan yksikkö”.

ten valmentaminen elinkeinoelämän eri sektoreille. Tavoitteena on tarjota monialaista ammatillista koulutusta. OSAO:n Haukiputaan yksikkö tekee tiivistä yhteistyötä peruskoulun yläasteiden kanssa. Myös lukio ja ammattioppilaitos tekevät yhteistyötä, jolloin mahdollistetaan ns. kaksoistutkinnon suorittaminen. OSAO:n Haukiputaan yksikkö on siirtymässä Haukiputaan teollisuuskiinteistö Oy:n tiloihin lähivuosina.

2.2.3. AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Vuonna 2003 lisättiin perusopetuslakiin luku aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Opetushallituksen laatimat perusteet hyväksyttiin 27.2.2004 ja otettiin käyttöön 1.8.2004. Haukiputaalla aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä vastaa sivistyspalvelut.

Haukiputaalla aamu- ja iltapäivätoimintaa pyritään järjestämään kaikille sitä tarvitseville. Toiminnan piirissä on vuosittain kasvava määrä lapsia, vuonna 2004 lapsia oli 120 ja syksyllä 2006 jo reilut 160. Yksi ryhmistä on erityisryhmä ja siihen osallistuu 10 lasta. Ryhmän perustamiskoko on vähintään 12 lasta, poikkeuksena ovat erityisoppilaat.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on antaa lapselle turvallinen ja sisällöltään monipuolinen ja lapsen kasvua tukeva toimintaympäristö ennen ja jälkeen koulupäivän. Tavoitteena on myös antaa lapselle mahdollisuus tutustua erilaisiin harrastuksiin. Aamu- ja iltapäivätoiminnan koordinoinnista vastaa aamu- ja iltapäivätoiminnan koordinaattori.

2.2.4. TERVEYSPALVELUT

Terveyden- ja sairaanhoidon toiminta-ajatuksena on järjestää kuntalaisille tarkoituksenmukaiset terveydenhuollon peruspalvelut. Visiona on, että kuntalaiset ovat tyytyväisiä terveyden- ja sairaanhoidon palveluihin.

Kansanterveyslain mukaista ennaltaehkäisevää työtä tehdään äitiys- ja lastenneuvoloissa sekä kouluterveydenhuollossa. Rajallisten resurssien vuoksi toiminnan painopiste on somaattisella puolella. Neuvolan rooli varhaisessa puuttumisessa on tärkeä, koska äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat voivat kotikäyntien yhteydessä tunnistaa mm. äidin tai koko perheen jaksamiseen liittyviä ongelmia. Tavoitteena on pitää neuvolapalvelut valtakunnallisten suositusten mukaisina sekä turvata neuvolapalvelujen tasapuolinen saatavuus kaikille kuntalaisille oman kunnan alueella.

Erityispalvelujen (mm. puheterapia, perheneuvola, mielenterveyskeskus) saanti terveyskeskuksessa on tällä hetkellä hyvä. Kunnassa toimii kaksi puheterapeuttia, ja perheneuvolassa työskentelee psykologi sekä sosiaalityöntekijä. Lastenpsykiatrian palvelut ostetaan Oulun Yliopistolliselta sairaalalta. Mielenterveyskeskuksessa työskentelee psykiatri, erikoissairaanhoitaja, terveyskeskusavustaja sekä terveyskeskuspsykologi (virka lakkautettu 1.1.2007 lukien). Alle kouluikäiset lapset, yläasteikäiset nuoret sekä heidän vanhempansa voivat hakeutua terveyskeskuspsykologin vastaanotolle kasvatusasioihin liittyvissä asioissa. Erityispalvelujen saatavuus turvataan seudullisena yhteistyöllä, jolloin palvelut ovat käytettävissä yli kuntarajojen.

Koulujen moniammatilliset oppilashuoltoryhmät kokoontuvat yleensä kerran kuukaudessa. Oppilashuolto on oppilaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä sekä oppimisen edellytysten turvaamista. Lukio- ja ammattikouluikäisille ei mainittavasti ole tarjolla em. erityispalveluja ja ulkopaikkakuntalaiset opiskelijat ohjataan oman kunnan palvelujen piiriin. Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä, joka toimii kasvatus- ja opetustyön tukena perusopetuksen 7 - 9 -luokilla, lukiossa sekä OSAO:n Haukiputaan yksikössä. Hän kuuluu yhtenä jäsenenä oppilashuoltoryhmään, jonka tehtävänä on käsitellä erilaisia asioita alkaen yksittäisen oppilaan vaikeuksista koko koulua koskeviin asioihin.

2.2.5. SOSIAALIPALVELUT /SUOJELU JA TURVALLISUUS

Visiona on: Verkostoituminen ja voimaantuminen - hyvän elämän mahdollistaminen

Lapsiperheiden arjessa selviämistä tuetaan tiivistämällä ammatillista verkostotyötä terveydenhuollon, sosiaalityön, päivähoidon ja koulujen kanssa sekä yhteistyötä kolmannen sektorin ja yritysten kanssa. Tavoitteena on tuottaa lapsiperheiden arkea tukevia palveluja. Yhteistyötä poliisin kanssa tiivistetään. Toivomuksena olisi, että tulevaisuuden katukuvassa poliisin näkyvyys lisääntyisi esimerkiksi korttelipoliisitoimintana.

Etenkin lastensuojelutyössä ennaltaehkäisevä ja kuntouttava työote sekä verkostotyö ovat keskeisessä asemassa. Perheitä pyritään tukemaan mahdollisimman pitkään käyttämällä lastensuojelussa, perhetyössä ja päihdetyössä monipuolisia sosiaalityön menetelmiä, joita ovat mm. taloudellinen tuki perheelle, lasten ja nuorten harrastusten tukeminen, tukihenkilö/tukiperhe, riittävät terapiapalvelut, tehostettu perhetyö, sosiaalityö, päivähoito, perhehoito tai laitoshoido, koulunkäynnin tukeminen, ammatin ja asunnon hankinnassa avustaminen. Kunnan palveluksessa toimii neljä perhetyöntekijää.

Syrjäytymisuhan alla olevien nuorten työllistyminen mahdollistetaan kuntouttavan työtoiminnan, työkeskustoiminnan ja työpajojen avulla. Toiminnalla pyritään estämään nuorten syrjäytyminen sekä tukemaan heidän elämänhallintaansa. Haukiputaalla toimii kolme nuoria työllistävää työpajaa sekä Oulun lääninhallituksen myöntämän kehittämisavustuksen tukemana vuonna 2004 perustettu Starttipaja. Starttipaja toimii työpajatoimintaan tulevien nuorten sisääntuloaskelmana. Nuorille tehdään elämäntilanteen ja toimintakyvyn arviointi sekä laaditaan yhdessä nuoren kanssa pajajakson tavoitteet ja toimintasuunnitelma. Starttivaiheen tavoitteena on integroida nuoret kunnan muihin pajayksiköihin ja sitä kautta koulutukseen ja työelämään.

Huumeiden ja päihteiden käytön lisääntyminen on uhkana koko Suomessa, niin myös Haukiputaalla. Tämä tuo mukanaan sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen lisääntymistä, perheväkivaltaa ja rikollisuutta. Päihdetyötä toteutetaan kunnassa tehdyn päihdestrategian mukaisesti. Kunnan oma matalan kynnyksen päihdeasema Road on ollut toiminnassa vuodesta 2003 alkaen. Roadissa työskentelee yksi mielenterveyshoitaja ja lisäksi yksi terveyskeskuslääkäreistä on perehtynyt muun työn ohella päihdeasioista vastaavaksi lääkäriksi Roadin potilaille. Road toimii tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Oulun seudulla päihteitä ongelmallisesti käyttävien nuorten laajemmat päihdearviot keskitetään Redi 64:lle.

Nuorten itsenäistymistä tuetaan asuntopolitiikan avulla ja asukasvalinnoilla kuntakonsernin vuokra-asuntoihin.

Seudullisen yhteistyön lisääntyessä myös sosiaalipäivystys tarjotaan seudullisena 1.1.2007 alkaen. Tulevaisuudessa tavoitteena on myös seudullinen perheneuvola.

OSAO:n Haukiputaan yksikkö tekee tiivistä verkostoyhteistyötä Haukiputaan sosiaalitoimen kanssa nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

2.2.6. VAPAA - AIKA

Haukiputaan kunta tarjoaa asukkailleen laadukkaita vapaa-ajan palveluja. Kunnan palveluksessa työskentelee nuoriso-ohjaaja, yhdistetty nuoriso-ohjaaja-raittiussihteeri sekä liikunta-nuoriso-ohjaaja ja kolme määräaikaista nuorisotilanvalvojaa.

Ohjattu harrastustoiminta vaikuttaa myönteisesti lapsen ja nuoren kehitykseen, vaikkakin eniten suojaavaa vaikutusta on koulussa järjestetyllä toiminnalla. Harrastusten piiristä löytyy uusia, positiivisia kaveruussuhteita. Säännöllinen harrastustoiminta kehittää persoonallisuutta, toisaalta sitoutuminen kehittää pitkäjänteisyyttä ja vastuuntuntoa. Onnistumiskemukset tukevat itsetuntoa.

Liikunnan ylläpitäminen on kansallinen haaste. Lasten lisääntyvä ylipainoisuus on huolestuttavaa. Lähiliikuntapaikkojen merkitys on suuri, koska liikuntaolosuhteet vaikuttavat liikuntakäyttäytymiseen. Lähiliikuntapaikkoja tulee olla riittävästi ja ne ovat osa yhdyskuntasuunnittelua, mikä tulee huomioida jo kaavoituksessa. Hyvät liikuntapaikat parantavat hyvinvointia ja ovat myös kunnan kilpailuetu asukkaiden saannissa.

Kunta tarjoaa asukkailleen monipuolisia liikuntamahdollisuuksia. Kunnasta löytyy kattava ulkoilu- ja latureitistö, Vapaa-aikakeskus Jatuli, Virpiniemen liikuntakeskus sekä lukuisia muita mahdollisuuksia harrastaa monipuolista liikuntaa.

Vapaa-aikakeskus Jatulissa voi harrastaa painia, lentopalloa, sulkapalloa, koripalloa, salibandya, tanssia, voimistelua, seinäkiipeilyä ja painonnostoa. Jatulia varaavat pääasiassa urheiluseurat. Jatulissa on myös mm. discosali sekä kahvio, kokous- ja ryhmätiloja. Lisäksi Jatulin yhteydessä toimii uimahalli.

Liikuntakerhotoimintaa järjestetään 3.-6. luokan oppilaille. Jatulissa on Action-liikuntavuoroja 7.-9.luokan oppilaille, lajeina uinti, kuntosali, kiipeily ja salibandy. Lisäksi voimailusali on avoinna joka päivä kello 14 -17. Kunnassa toimii lukuisia aktiivisia urheiluseuroja, jotka tarjoavat monipuolista ohjattua liikuntaa myös lapsille ja nuorille.

Nuorisotiloja Haukiputaalla on kaksi, kirkonkylällä Jatulissa ja Kellossa nuorisoseurantalolla. Kunnassa toimiva nuorisovaltuusto järjestää nuorille tapahtumia sekä nollaraja -discoja. Nuorisovaltuusto pyrkii parantamaan nuorten asemaa ja saamaan nuoret toimimaan yhteisten asioiden hyväksi. Nuorisotoimi järjestää lisäksi kerho-, kurssi- ja leiritoimintaa sekä matkoja. Nuorisotoimi pyrkii nuorisolain mukaisesti parantamaan lasten ja nuorten elinoloja ja ehkäisemään syrjäytymistä. Yhteistyötä näissä asioissa tehdään eri viran-

omaisten ja järjestöjen kanssa. Päihdevalistusta suunnataan vuosittain yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa eri-ikäisille nuorille.

Nuorisotoimi järjestää Kuupartio -toimintaa viikonloppuisin ja juhlapyhien iltoina. Katupartiossa on aina mukana nuorisotyöntekijä ja hänen tukenaan koulutettu vapaaehtoinen aikuinen. Toiminnalla pidetään huolta alle 18-vuotiaista nuorista ja samalla ehkäistään lisääntyntä julkisiin tiloihin kohdistunutta väkivaltaa. Vuoden 2005 aikana kartoitettiin yöpartio-toiminnan tarvetta ja päätettiin toiminnan kehittämisestä jatkossa yhteistyössä Oulun seudun kuntien kanssa.

Parhailaan on meneillään selvitystyö liikunta- ja nuorisopalvelujen toteuttamisesta Oulun seudulla tilaaja-tuottajamalliin pohjautuen.

Kunnan pääkirjasto toimii kirkonkylällä. Tämän lisäksi kunnassa on kolme sivukirjastoa. Kirjaston tavoitteena on tarjota haukiputaalaisille monipuolisen ja hyvin järjestetyn kokoelman avulla tietoja, elämyksiä ja virikkeitä asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Lapset ja nuoret ovat kirjastojen merkittävä käyttäjäryhmä ja kouluikäisille lapsille kirjastot toimivat iltapäivätoiminnan areenana. Lasten lukemisharrastusta on kunnassa pyritty lisäämään lääninhallituksen rahoitusta saaneen kirjavinkkauksen avulla. Kiiminkijoen opisto tuottaa kansalaisopisto- ja kulttuuripalvelut Haukiputaalla. Merkittävä osa toiminnasta on lapsille ja nuorille suunnattua kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaa.

Opisto ylläpitää Taidekoulua, jonka ryhmät tarjoavat taiteen perusopetusta ja valmistavat esityksiä ja yhteistuotantoja. Taiteen perusopetusta annetaan vahvistetun opetussuunnitelman mukaisesti kuva-, tanssi- ja teatteritaiteessa, käden taidoissa sekä musiikissa. Opetus on vuosittain etenevää ja opiskelijalla on oikeus jatkaa vuosittain omassa taiteenlajissaan. Taidekouluun ilmoittautuminen on yleensä keväällä. Taidekoulun opetus on suunnattu pääasiassa 7-16 -vuotiaille. Taidekoulutoiminnan lisäksi opisto tarjoaa lapsille ja nuorille harrasteryhmiä em. taiteenlajien lisäksi keramiikassa, käsitöissä ja liikunnassa. Opisto tarjoaa alle 7-vuotiaille musiikkileikkikouluja (muskarit), lastentanssia ja valmentavia ryhmiä taidekoulun aineisiin.

Opetus järjestetään iltapäivisin ja iltaisin koulujen luokissa, erillisissä Kiiminkijoen opiston vuokraamissa tiloissa, jotka on suunniteltu kuvataiteen, käsitöiden, keramiikan, tanssin ja teatteritaiteen opetukseen.

2.3. SEURAKUNNAN JA YHDISTYSTEN LAPSILLE JA NUORILLE JÄRJESTÄMÄT PALVELUT

2.3.1 SEURAKUNNAN LAPSI-, VARHAISNUORISO- JA NUORISOTYÖ

Seurakunnan lapsityö on arkitoimintaa lapsille ja lapsiperheille, unohtamatta hengellistä ulottuvuutta. Lapsityö on yksi vanhemmuutta tukeva toimintamuoto. Lapsityön osa-alueina ovat pikkulapsi-, pyhäkoulu-, päiväkerho- ja perhekerhotyö. Alle kouluikäisille suunnatuissa päiväkerhoissa käy noin 170 lasta ja perhekerhoissa noin 120 perhettä. Perhekerhoissa käy myös perhepäivähoitajia hoitolastensa kanssa. Lisäksi seurakunta tavoittaa päiväko-

tien kautta niitä lapsia, jotka eivät käy kerhoissa. Voidaan sanoa, että seurakunta tavoittaa suuren osan alle kouluikäisistä lapsista.

Seurakunta tarjoaa kouluikäisille varhaisnuorten kerhoja, joihin osallistuu vuosittain noin 600 nuorta. Kesäisin leiritoimintaan osallistuu noin 300 nuorta.

Seurakunnan varhaisnuoriso- ja nuorisotyössä työskentelee neljä (4) nuorisotyönohjaajaa. Nuorisotyönohjaajat vierailevat säännöllisesti kouluilla, sekä ala-, että yläasteilla. Varhaisnuorisotyö koostuu pääsääntöisesti kerho- ja leiritoiminnasta. Kellossa, Martinniemessä ja kirkolla pidetään viikoittain avoimien ovien iltoja sekä mm. elokuvailtoja kerran kuukaudessa. Nuorille järjestetään tapahtumia ja retkiä sekä viikonloppuleirit keväisin ja syksyisin. Kerhonohtajakoulutus ja isoiskoulutus kokoavat nuoria toimimaan vastuunkantajina seurakunnassa.

Seurakunta tekee yhteistyötä OSAO:n Haukiputaan yksikön kanssa. Seurakunta järjestää opiskelijoille toimintaa, jonka tarkoituksena on ryhmäyttää oppilaitoksessa aloittavien luokkien opiskelijoita tiiviiksi ja yhtenäiseksi joukoksi. Toiminta vakinaistuu syksyllä 2007.

Seurakunnan nuorisotyö on mukana kunnassa toteutettavassa ennaltaehkäisevässä päihdetyössä.

2.3.2. YHDISTYSTOIMINTA

Kunnassa on monipuolista järjestötoimintaa, joka on kunnalle sekä vahvuus että mahdollisuus. Mannerheimin Lastensuojeluliitto kiteyttää päämääränsä seuraavasti: Lapsi on osallinen ja näkyvä yhteiskunnan jäsen. Jokaisella lapsella on hyvä ja onnellinen arkiympäristö. Vanhemmuus ja kasvatustyö saavat arvostusta ja tukea. Vapaaehtoistyö, toisen auttaminen välittäminen ja yhteisen vastuun kantaminen ovat yhteiskunnan näkyviä arvoja.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen ja lapsiperheen hyvinvointia, lisää lapsuuden arvostusta ja näkyvyyttä yhteiskunnassa sekä tuo lapsen näkökulmaa päätöksentekoon. Haukiputaalla toimii MLL:n paikallisosasto, jonka järjestämiä palveluja ovat mm. liikuntaleikkikoulut, perhekahvila, naisten kerho, kirpputori-toiminta, lastenhoitajien välittäminen ja hoitajien koulutus. Järjestö toivoo jatkossa enemmän yhteistyötä kunnan kanssa, etenkin lastenhoitotoiminnassa.

Haukiputaan Kumppanuusyhdistys ry on perustettu vuonna 1997 edistämään haukiputaalaisten perheiden sosiaalista turvallisuutta ja hyvinvointia. Koululaisten iltapäiväkerhotoiminta alkoi kunnassa vuonna 1998 yhdistyksen toimesta, kunnes siirtyi sivistyspalvelujen alaisuuteen vuonna 1994. Haukiputaan Kumppanuuskotiyhdistys ry:n Kumppanuuskotihanke aloitti vuonna 2000 RAY:n myöntämän tuen avulla. Hankkeen kohderyhmänä ovat ensisijaisesti olleet haukiputaalaiset lapsiperheet. Hankkeen osatavoitteena oli tukea monipuolisesti erilaisissa elämäntilanteissa olevia perheitä sekä saada Haukiputaalle ammatitaitoinen ja motivoitunut tukihenkilö-, vapaaehtoistyöntekijä- ja vertaistuen verkosto. (Kumppanuuskodin toimintaraportti 2000–2005)

Haukiputaan Yhdessä -yhdistys ry perustettiin vuonna 1996 tekemään vapaaehtoista mielensterveystyötä. Toiminta-ajatuksena on tukea ja rohkaista jäseniä sosiaaliin kontakteihin ja vahvistaa heidän asemaansa yhteiskunnassa. Vuosina 2001-2005 toimi RAY:n avus-

tuksella yhdistyksen Lykky-projekti, joka oli suunnattu nuorille 16-29 -vuotiaille mielenterveyskuntoutujille ja syrjäytymisvaarassa oleville henkilöille. Projekti toteutettiin verkostoyhteistyössä työvoimatoimiston, sosiaalitoimiston, mielenterveysneuvolan sekä muiden nuorten parissa työskentelevien kanssa.

Vuonna 2006 raha-automaattiyhdistys on myöntänyt kolmevuotisen rahoituksen yhdistyksen Tapuli-projektille. Projektin tavoitteena on kehittää ja ylläpitää tuki- ja kohtaamispaikkaa, Tapulia, joka vahvistaisi sosiaalisia voimavaroja, itsetuntoa ja elämänhallintaa. Tapuli-projektin kehittäminen tehdään yhteistyössä kuntoutujien, heidän läheistensä sekä Haukiputaan kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa.

Lisäksi kunnassa toimii seuraavat nuorisojärjestöt: Haukiputaan 4h-yhdistys ry, Parasta Lapsille Haukiputaan osasto ry, Haukiputaan Nuoret Pioneerit ry, Kellon nuorisoseura ry sekä Partiolippukunta Putaan Vilkkaat ry.

Haukiputaan 4h-yhdistys on poliittisesti sitoutumaton lapsi- ja nuorisojärjestö, jonka toimintakohteena ovat 6 - 27 -vuotiaat lapset ja nuoret. Yhdistys järjestää kokki-, askartelu- ja jumppakerhoja ja toimii merkittävänä työllistäjänä koululaisille ja nuorille tarjoamalla mm pihanhoitotöitä kesäisin sekä kerhonohjaustöitä talvisaikaan.

Partiolippukunta Putaan Vilkkaat ry tarjoaa 7 - 20 -vuotiaille lapsille ja nuorille partiotoimintaa, joka on monipuolista, hauskaa ja kehittävää tekemistä. Parasta lapsille ry on lastensuojeluyhdistys, joka tekee ehkäisevää lastensuojelutyötä. Tärkeimpinä toimintamuotoina ovat paikallisyhdistystoiminta, lasten ja nuorten leirit, monikulttuuriset leirit, viikonlopputoiminta sekä vapaaehtoisten hankinta ja koulutus.

Urheiluseuratoiminta on kunnassa vilkasta ja monipuolista. Seuraavat urheiluseurat tarjoavat erilaisia liikuntalajeja: ABC-Ratsastajat (ratsastus), Ahmat ry (jäähkiekko), Haukiputaan Heitto ry (paini, hiihto, suunnistus, yleisurheilu, lentopallo, voimistelu, jousiammunta, uinti, salibandy, Haukiputaan Latu (kuntoliikunta), Haukiputaan Pallo ry (jalkapallo), Haukiputaan Pursiseura ry (veneily, purjehdus- ja purjelautailu, vesihiihto, melonta, soutu, retkeily, kuntourheilu), Haukiputaan Remmi ry (kaukalopallo, salibandy), Haukiputaan Tennis (tennis, sulkapallo), Haukiputaan Veikot ry (hiihto, mäkihyppy, yhdistetty, yleisurheilu, naisvoimistelu, judo, jousiammunta, koripallo, lentopallo, kuntourheilu, sähkö) Kellon Työväen Urheilijat ry (voimistelu, joukkuevoimistelu, lentopallo, jalkapallo, kaukalopallo, jääpallo, salibandy, satujumppa, aerobic, kuntojumppa), Perämeren Rasti ry PeRa (suunnistus, hiihtosuunnistus, kuntourheilu, pyöräsuunnistus), Sisu-Team Ry (kaukalopallo) ja Voimistelu- ja urheiluseura Kellon Lyönti ry (pesäpallo, salibandy, kaukalopallo, sulkapallo, kuntourheilu eri muodoissa).

Haukiputaalla toimii useita asukasyhdistyksiä, pienkiinteistöyhdistyksiä, kylätoimikuntia ja asukastoimikuntia. Näiden toiminta on tärkeää asukkaiden yhteisöllisyyden tukemisessa.

2.4. LAPSILLE JA NUORILLE TARJOTTAVAT PALVELUT SWOT-ANALYYSIN AVULLA TARKASTELTUNA

SWOT- analyysissä kirjataan omat vahvuudet (Strengths), heikkoudet (Weaknesses), mahdollisuudet (Opportunities) ja uhat (Threats). Swot- eli nelikenttäanalyysissä vahvuus-

det ja heikkoudet kuvaavat nykytilaa ja sisäisiä asioita sekä mahdollisuudet ja uhat tulevaisuutta ja ulkoisia asioita.

VAHVUUDET

Kunnan ammattitaitoinen henkilökunta tarjoaa jo varhaislapsuudessa toimivat terveydenhuoltopalvelut, sosiaalipalvelut sekä laadukkaat (jatkuva laadun arviointi) ja monipuoliset päivähoitopalvelut. Subjektiiivista päivähoito-oikeutta voidaan pitää lapsen ja perheen kannalta vahvuutena. Erityispäivähoidon sekä erityisopetuksen tietämys ja ammatillinen tarjonta on kasvanut päivähoitossa ja kouluissa.

Kunta tukee alle 2-vuotiaiden lasten perheitä maksamalla kotihoidon tuen kuntalisää, jotta lapsen hoitaminen kotona olisi perheelle mahdollista. Seutuyhteistyö tarjoaa alueellisesti toimivia palveluja. Kunnan maksama harkinnanvarainen yksityisen päivähoiton kuntalisä on lisännyt yksityisen päivähoiton tarjontaa, erityisesti yksityinen perhepäivähoito on lisääntynyt merkittävästi.

Lapsiperheiden arjessa selviämistä tuetaan moniammatillisen verkostotyön avulla. Erityis- palvelujen saanti on kunnassa hyvä. Seurakunnan lapsityö tukee vanhemmuutta lapsen varhaiskasvatuksessa sekä tarjoaa arkitoimintaa lapsille ja lapsiperheille. Kolmannen sektorin osuus palvelujen tuottamisessa ja järjestämisessä on merkittävä.

Koululaiset saavat nauttia pätevien ja motivoituneiden opettajien opetuksesta. Kunnassa on vielä toiminnassa pieniä ja turvallisia kouluja, joskin vähenevässä määrin. Koululaisen tukena ovat toimivat, moni ammatilliset oppilashuoltoryhmät. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa monenlaista toimintaa ennen ja jälkeen koulupäivän. Haukiputaalla toimii lukio, jonka kurssitarjonta on monipuolinen. Lukion sosiaalinen ilmapiiri koetaan miellyttäväksi ja turvalliseksi. Lukion erityinen tuki on tällä hetkellä toimiva ja riittävä.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat nuoret saavat monialaista opetusta. Opiskelijoiden koulutyötä tukee opiskelijoille suunnatut laadukkaat terveystalvet. Verkostoyhteistyö toimii saumattomasti eri ammattiryhmien välillä sekä nivelvaiheissa.

Kunnan ikärakenne on nuori. Kunnassa on mahdollista harrastaa monipuolista liikuntaa ja hyvä yhteistyö aktiivisen järjestötoiminnan kanssa takaa harrastusmahdollisuuksia kaikille halukkaille. Kunta tarjoaa tilat järjestöjen käyttöön (ilmaiset alle 18-vuotiaille harrastus-, harjoitus- ja kilpailukäytössä). Koululaisille ja nuorille on etuna Oulun läheisyys ja seutukunnan tarjoamat vapaa-ajanviettomahdollisuudet.

Nuorten vaikutusmahdollisuuksia lisää aktiivisesti toimiva nuorisovaltuusto.

HEIKKOUEDET

Lapsiperheiden tilapäisavun saanti on vaikeaa. Kunnan taloudellisesta tilanteesta johtuen talousarviosidonnaiset, harkinnanvaraiset tuet perheille ovat vaarassa loppua. Perheiden syrjäytyminen lisääntyy mm. vanhempien työttömyyden, päihteiden käytön tai mielenterveysongelmien vuoksi.

Perhepäivähoidon väheneminen supistaa perheille tarjottavien kunnallisten päivähoitopalvelujen valinnan mahdollisuutta. Päivähoito- ja koulutilat ovat osittain huonot ja riittämättömät.

Kouluympäristöt eivät kannusta nuoria liikkumaan. Kerho- ja muista vapaa-ajan tiloista sekä nuorison kokoontumistiloista on kunnassa puute, samoin kuin aikuisista ohjaajista. Nuorten omaehtoinen harrastaminen on vaikeaa, jopa mahdotonta. Kuntatalouden heikko tilanne vaikuttaa myös nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden ja muiden resurssien määrään vähentävästi. Nuorten omat vaikutusmahdollisuudet ovat vähäiset.

Tunne-elämän – ja mielenterveyshäiriöisten lasten ja nuorten palvelut ovat kehittymättömät. Oikea-aikaisen hoidon saaminen ja jatkohoitoon pääseminen on hidasta. Erityisesti nuoren ongelmiin perehtyneen psykologin palvelut puuttuvat nuorten mielenterveyspalvelujen tarpeen kasvusta huolimatta. Esimerkiksi OSAO:n Haukiputaan yksikön opiskelijoille ei ole oppilaitoksen puolesta tarjolla psykologin palveluja nuorten kasvaneista mielenterveysongelmista huolimatta.

MAHDOLLISUUDET

Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelmat luovat pohjaa kunnan omalle varhaiskasvatussuunnitelmalle. Lapsiperheiden syrjäytymistä voidaan ehkäistä päivähoidon ja lastensuojelun verkostotyön tiivistämisellä ja varhaisella puuttumisella. Ratkaisevan tärkeää olisi taata riittävä resursointi lasten ja nuorten peruspalveluihin; päivähoitoon, kouluun ja terveydenhuoltoon. Ennaltaehkäisevä työ näkyy huomattavina säästöinä tulevaisuudessa. Seutukunnalliset palvelut ja yksityinen päivähoito lisäävät perheiden valinnan mahdollisuuksia, mm. päivähoitopaikan suhteen.

Kunnan yhteistyö kolmannen sektorin sekä yksityisten palveluntuottajien kanssa lisää palvelujen tarjontaa ja on täydentävä voimavara kunnalle monella eri palvelusektorilla.

Haukipudas on vetovoimainen asuinkunta ja kuntaan muuttaa paljon lapsiperheitä. Kunnassa on upea luonto, jota voidaan hyödyntää monella tavalla. Järjestöt tarjoavat monipuolista toimintaa ja koulutusta kuntalaisille. Nuorisotyössä nähdään mahdollisuutena yli 40-vuotiaiden kuntalaisten hyödyntäminen lasten ja nuorten ohjaajina. Nuorisovaltuusto lisää nuorten vaikuttamisen mahdollisuutta. Nuorten työpajat mahdollistavat työharjoittelun ja siten estävät nuorten syrjäytymistä.

Oulun seudulla on hyvät koulutus- ja opiskelumahdollisuudet sekä seutukunnan alueelliset palvelut lyhyiden välimatkojen päässä. Kunnassa selvitetään sitä mahdollisuutta, että Haukiputaan lukio liittyy Oulun seudun etälukioverkostoon, jolloin opiskelijoille voidaan tarjota laajempi kurssitarjonta. Lukion toiminnan kannalta on tärkeää, että opiskelijamäärän myönteinen kehitys jatkuu, ja että opettajien ainekohtainen täydennyskoulutus erityisen tuen osalta turvataan.

OSAO:n Haukiputaan yksikön muutto Ukonkaivoksen alueelle on ammatilliselle koulutukselle mahdollisuus. Oppilaitos tulee sijaistamaan parempien liikenneyhteyksien varrella, ja sillä tulee olemaan keskeinen sijainti lukioon, kirjastoon ja muihin kunnallisiin palveluihin nähden. Koko yksikölle saadaan uudistetut, nykyaikaiset ja tarkoituksenmukaiset tilat. Li-

säksi uusi sijainti voi tulevaisuudessa mahdollistaa peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen entistä tiiviimmän yhteistyön.

UHAT

Kunnan kiristynvä talous on uhkana ennaltaehkäisevien palvelujen saatavuuteen, joka taas edesauttaa sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen lisääntymistä ja vanhempien jaksamattomuutta. Tämä näkyy moninkertaisina menoina korjaavien toimenpiteiden muodossa.

Muuttovoittoisuus ja sitä kautta väestön kasvu lisäävät perheiden ja lasten palvelujen tarvetta ja palveluiden tuottaminen lisää kunnan taloudellisia paineita. Suuret lapsiryhmät päivähoitossa ja koulussa tekevät haastavaksi lapsen huomioimisen yksilönä. Pienten yksiköiden lakkauttaminen ja toiminnan keskittäminen on seurausta kunnan talouden kiristymisestä. Kouluissa opetusaineiden monipuolisuus vähenee ja tuntikehystä on supistettu. Samanaikaisesti erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä kasvaa ja mielenterveysongelmat lapsilla sekä nuorilla lisääntyvät.

Toimialarationalisoinnin myötä ammatillisen koulutuksen linjarakennetta ollaan keskittämässä, minkä seurauksena joitakin koulutusohjelmia kaavaillaan siirrettäväksi kuntayhtymän toisiin yksikköihin. Näin OSAO:n Haukiputaan yksikön koulutustarjonta on vaarassa kaventua. Toinen seikka, joka vähentää OSAO:n Haukiputaan yksikön kilpailukykyä ja vaarantaa opiskelijoiden hakeutumisen oppilaitokseen, on toimitilojen peruskorjauksen jatkuva viivästyminen.

Kasvavassa kunnassa on myös kasvavat nuoriso-ongelmat. Lapset ja nuoret liikkuvat liian vähän ja viettävät yhä enemmän aikaa virtuaalisissa ympäristöissä. Vaarana on, että käsitys arkipäivän elämästä hämärtyy, ja yhä useammat lapset ja nuoret vieraantuvat todellisuudesta. Lisääntynyt päihteiden käyttö tuo mukanaan perheväkivaltaa ja rikollisuutta. Tukijärjestelmien heikkeneminen edesauttaa nuorten syrjäytymistä. Nuorten työpajojen rahoituksen mahdollinen loppuminen uhkaa työpajojen toimintaa. Uhkana on myös kunnan taholta järjestöille ja urheiluseuroille myönnettävän taloudellisen tuen loppuminen sekä vapaaehtoistoiminnan väheneminen.

Kiristynvä kuntatalous aiheuttaa paineita nostaa esimerkiksi vapaa-ajan palveluiden hintoja, jolloin on vaarana, että osa väestöstä jää palvelujen ulkopuolelle.

3. LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN VISIO, PERUSTEHTÄVÄ JA ARVOT

3.1. LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN VISIO

Haukipudas on lapsille ja nuorille turvallinen ja oikeudenmukainen kasvuympäristö.

Lasten ja nuorten kanssa toimivat haluavat tukea lasten ja nuorten kasvua.

3.2. PERUSTEHTÄVÄ

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman perustehtävä nojaa YK:n lapsen oikeuksien julistukseen ja Nuorisolakiin 27.1.2006/72.

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tarkoituksena on tukea lasten ja nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistamista sekä parantaa kasvu- ja elinoloja.

3.3. TOIMINTAA OHJAAVAT ARVOT

1. MINÄKUVA

Lapsi/nuori on omaksunut positiivisen itsensä arvostamisen ja kunnioittamisen. Hän ymmärtää oman henkisen kasvun pääoman ja on tyytyväinen itseensä ja elämäänsä. Lapsella on harmonia itseytpeyden ja nöyryyden välillä. Hän arvostaa kansallista identiteettiä.

2. IHMISKUVA

Lapsi/nuori pyrkii aktiivisesti huomioimaan ja kunnioittamaan toista ihmistä. Hän ymmärtää toisen ihmisen ainutkertaisuuden rotuun, sukupuoleen, yhteiskunnalliseen asemaan, koulutukseen jne. katsomatta. Hänellä on empaattinen erilaisuuden ja monimerkityksisyyden sieto.

3. TERVEET ELÄMÄNTAVAT

Lapset ja nuoret omaksuvat sekä oman että ympäristönsä terveyden ylläpitämiseen ja edistämiseen liittyvät perustiedot, -taidot ja toimintavalmiudet, pitää niitä oman ja ympäristönsä hyvinvoinnin näkökulmasta merkityksellisinä ja kykenee käyttämään näitä valmiuksia voimavarana elämänsä eri vaiheissa

4. YMPÄRISTÖN JA ELÄMÄN KUNNIOITTAMINEN

Haasteena on opettaa lapset ja nuoret ottamaan selvää asioista, havainnoimaan ympäristön tilaa ja toteuttamaan ympäristötekoja. Keskeisintä on opettaa lapset ja nuoret tunnistamaan muutoksen tarve ja murtamaan vallitsevia ajattelutapoja.

Lapset ja nuoret kunnioittavat luontoa ja kaikkea elävää elämää sekä ottavat omalta osaltaan vastuun luonnonsuojelusta ja ympäristön saastumisen estämisestä.

5. YHTEISÖLLISYYS

Lapset ja nuoret tietävät mitä tehdään ja miksi, asioita valmistellaan yhteisesti ja niistä keskustellaan ja sovitaan avoimesti. Yhteisöllisyys syntyy kaikesta siitä, miten asioita tehdään: miten huomioimme toinen toisemme, miten kuuntelemme toisiamme, miten hyvin osaamme keskustella asioista, jotka ovat meille tärkeitä, ja millä tavoin otamme toiminnassamme ja päätöksissämme huomioon yhteisön kaikkien jäsenten esittämät näkökulmat. Vastuu tehtyjen päätösten toteuttamisesta ja toimintaympäristöstä kannetaan yhdessä.

6. MAAILMANKUVA

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta syrjiä tai asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsen ja nuoren elämän kunnioittamisen periaate ylittää ideologiset ja poliittiset esteet ja rajat. Hänen maailmankuvansa on elämää säilyttävä, maailman rauhaa tukeva ja rauhankasvatusta suosiva. Hänen suhtautumisensa eri kansoihin ja rotuihin on tasavertainen ja oikeudenmukainen.

7. TASA-ARVO

Tasa-arvolain tavoitteiden mukaisesti huolehditaan, että tytöillä ja pojilla on samat mahdollisuudet kehitykseen. Kasvatuksen, tutkimuksen sekä kasvatustavoitteiden ja -sisältöjen on tuettava tämän tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvo käsittää myös sukupolvien välisen ja alueellisen tasa-arvon.

8. MONIKULTTUURISUUS

Monikulttuurisuudella tarkoitetaan sitä, että eri ryhmät säilyttävät omat ominaispiirteensä ja hyväksyvät sen, että muut ryhmät tekevät samoin. Ryhmät eivät eristäydy toisistaan, vaan erilaisuus koetaan rikkaudeksi. Erilaisuus on hyväksyttävää kaikilla tasoilla.

Monikulttuurisuus vaatii sopeutumista kaikilta ryhmiltä sekä enemmistöltä että vähemmistöltä.

9. KANSAINVÄLISYYS

Kansainvälisyyskasvatus tukee kasvua kriittiseksi ja mediakriittiseksi kansalaiseksi, jolla on tietoja ja taitoja toimia menestyksellisesti globalisoituvassa maailmassa osana omaa yhteisöään. Kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita ovat ihmisoikeuskasvatus, tasa-arvokasvatus, rauhankasvatus, mediakasvatus, kulttuurienvälinen ymmärrys, kehitys- ja oikeudenmukaisuuskysymykset sekä kasvatus kestävään kehitykseen

4. LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN STRATEGIAT

4.1. KÄSITTEET

Näkökulmat

Vaikuttavuus ja palvelukyky

- vaikuttavuus eli julkisen organisaation yhteiskunnalliseen vastuuseen perustuvien tavoitteiden saavuttamisaste kuvaa organisaation tuloksia tai ulkoisia aikaansaanoksia.
- asiakasvaikuttavuuden keskeisin arviointialue on palvelun laatu ja sen parantaminen

Prosessit ja rakenteet

- kaikki organisaation omistuksessa tai hallinnassa olevat prosessit ja rakenteet, joiden suorituskyvyllä on ratkaiseva merkitys tavoitellun yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnan taloudellisuuden ja tuottavuuden toteutumisessa.
- tavoitteena on tunnistaa ne prosessit, toiminnot tai rakenteet, joiden suorituskykyä ja toimivuutta tulisi välttämättä parantaa, jotta asetetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet sekä sisäiset taloudellisuus- ja tuottavuustavoitteet on mahdollista saavuttaa.

Resurssien hallinta

- tavoitteena on osoittaa, että organisaatio käyttää sille uskottuja yhteiskunnan taloudellisia panoksia ja muita voimavaroja taloudellisesti, tuottavasti ja kustannustehokkaasti organisaation entistä paremman yhteiskunnallisen vaikuttavuuden varmistamiseksi.

Uudistuminen ja työkyky

- uudistumisen ja työkyvyn näkökulma kohdistuu työyhteisön kehittämiseen sekä henkilöstön terveyteen, toimintakykyyn, motivaatioon ja osaamiseen sekä työntekijän työhön ja työympäristöön.

Kriittiset menestystekijät

Missä asioissa tulee onnistua ja mitä tulee tehdä päästäksemme strategiaan päämääriin?

Mitattavat tavoitteet

Strategiset tavoitteet kriittisille menestystekijöille

Lasten näkemykset

Strategisissa tavoitteissa on esitetty työryhmän näkemysten lisäksi lasten näkemys, joka koostettu opiskelija Elina Kettusen tekemästä tutkimuksesta vapaasti tulkiten.

4.2. KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT JA STRATEGISET TAVOITTEET

4.2.1. VAIKUTTAVUUDEN JA PALVELUKYVYN NÄKÖKULMA

Kriittinen menestystekijä	Strateginen tavoite	Strateginen tavoite lasten näkökulmas- ta
Lasten ja nuorten palvelujen saatavuuden turvaaminen	<p>Turvataan oikea-aikaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut (neuvolat, terapiapalvelut, perhetyö, päivähoito).</p> <p>Käytetään ajanmukaisia ja elämän hallintaa tukevia opetusmenetelmiä (perusopetus, ammatillinen koulutus, lukiot).</p> <p>Turvataan laadukkaat nuorisotyön ja vapaa-ajan palvelut.</p> <p>Turvataan riittävän monialainen ammatillinen koulutustarjonta.</p>	<p>Annetaan tilaa, aikaa ja mahdollisuus lasten leikeille.</p> <p>Koko perheen yhdessäolon mahdollisuus on tärkeää.</p>
Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy	<p>Hyödynnetään moniammatillista varhaiskuntoutusta.</p> <p>Vakiinnutetaan varhainen puuttuminen ja tukeminen toimivaksi työmenetelmäksi työskentelyssä lasten- ja nuorten kanssa.</p> <p>Huomioidaan psyykkisesti oirehtivien lasten ja nuorten tarpeet.</p> <p>Tehdään aamu- ja iltapäivätoiminnasta luonnollinen osa kokonaiskoulupäivää.</p> <p>Kehitetään nuorten päihdehuollon erityispalveluita.</p> <p>Kehitetään nuorten työpajoja ja turvataan niiden toiminta.</p> <p>Kehitetään lukion ja ammattikoulutuksen erityisen tuen muotoja ja menetelmiä.</p>	<p>Ennaltaehkäistään kiusaamista ja puututaan siihen ajoissa.</p> <p>Kiusaamiseen puututaan joka kerta.</p> <p>Annetaan lapsille aikaa.</p> <p>Aikuiset tekevät säännöt yhdessä lasten kanssa ja säännöt perustellaan.</p>

	<p>Osallistutaan kouluterveyskyselyihin.</p> <p>Tarjotaan psykologin palveluja ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville.</p> <p>Kehitetään lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja tarpeita vastaavaksi.</p>	
<p>Fyysisesti, sosiaalisesti ja henkisesti turvattu toimintaympäristö</p>	<p>Huolehditaan siitä, että toimitilat ovat tarkoituksenmukaisia ja niiden rakentaminen ja kunnossapito on suunnitelmallista.</p> <p>Huomioidaan työympäristön ergonomia.</p> <p>Rakennetaan koulujen ja päiväkotien pihat turvallisiksi, viihtyisiksi sekä leikkiin ja liikuntaan aktiiviviksi.</p> <p>Sijoitetaan lähiliikuntapaikat koulujen ja päiväkotien yhteyteen.</p> <p>Puututaan väkivallan eri ilmenemismuotoihin.</p> <p>Varmistetaan kouluteiden turvallisuus.</p> <p>Turvataan kaikille esteetön liikuminen.</p>	<p>Asuinalueilla jätetään lapsille tilaa leikkiä kodin läheisyydessä, leikkipuistojen lisäksi jätetään myös metsäalueita.</p> <p>Tarjotaan lapselle hellyyttä, annetaan mahdollisuus tulla syliin.</p>

Lasten ja nuorten palvelujen saatavuuden turvaaminen

Päivähoito, neuvolat, sosiaalityö ja koulu muodostavat verkostoituneen perhetyökokonaisuuden. Päivähoidossa ja koulussa huomioidaan lapsen erityisyys järjestämällä lapselle lapsen tarvitsema erityistuki ja -kasvatus.

Perusopetuksessa pyritään optimaaliseen kouluverkkoon, ja luokka- ja ryhmäkokojen on oltava toiminnallisesti sopivan suuruisia.

Nuorisotyössä ja vapaa-ajan palveluissa lisätään yhteistyötä seurakunnan, poliisin ja kolmannen sektorin kanssa sekä panostetaan seutukunnalliseen yhteistyöhön

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy

Perheille, lapsille ja nuorille on luontevasti tarjolla riittävä tuki hankalissa elämäntilanteissa.

Päihdetyötä toteutetaan kunnassa tehdyn päihdestrategian mukaisesti, lisäksi nuorten päihdehuollon erityispalveluja kehitetään seudullisesti. Alle 18-vuotias nuori kuuluu lastensuojelulain piiriin, joten sosiaalityö on aina mukana päihdehoidon suunnittelussa. Hoito- ja palvelusuunnitelmaan kartoitetaan nuoren elämän kaikki osa-alueet. Kartoituksen tekijänä ovat sosiaalityöntekijä, sairaanhoitaja ja usein myös nuoriso- tai päihdepsykologi.

OSAO:n Haukiputaan yksikköön on saatava psykologipalveluja niitä tarvitseville nuorille.

Nuorten työpajatoiminta on vakiinnutettava ja työpajoja tulee edelleen kehittää.

STAKESIN kouluterveyskyselyjen tulokset tulee hyödyntää mahdollisimman laajasti, koska ne antavat tärkeää vertailutietoa nuorten maailmasta.

Fyysisesti, sosiaalisesti ja henkisesti turvattu toimintaympäristö

Lasten ja nuorten tarvitsemia työskentely- ja harrastetiloja (kerhotilat, keittiöt) on riittävästi. Sisä- ja ulkotilat ovat turvallisia, liikuntaan ja leikkiin aktivoivia, ja niiden kunnossapidosta huolehditaan säännöllisesti. Lasten ja erityisesti nuorten työskentely-ympäristön ergonomiaan kiinnitetään enemmän huomiota, mm pulpettien ja työtuolien mitoituksessa.

Lapsen ja nuoren elämä on fyysisesti, sosiaalisesti ja henkisesti turvallinen. Väkivaltaan ja kiusaamiseen tulee puuttua riittävän ajoissa. Kiusaamista ennaltaehkäistään luomalla ME-henkeä ja korostamalla toisen ihmisen kunnioittamista.

Kulkuteiden (mm. koulutiet) turvallisuus taataan riittävällä suojatieverkostolla, korotetuilla suojateilla ja valaistuksella huomioiden myös esteetön liikkuminen liikuntarajoitteiselle. On myös huomioitava kasvatuksen vaikutus lapsen ja nuoren liikennekäyttäytymiseen.

4.2.2. SISÄISTEN PROSESSIEN JA RAKENTEIDEN NÄKÖKULMA

Kriittinen menestystekijä	Strateginen tavoite	Strateginen tavoite lasten näkökulmasta
Lapsiperheiden arjessa selviäminen	Luodaan luonteva vuorovaikutus perheiden ja työntekijöiden kanssa. Luodaan joustavat julkiset palvelut vastaamaan muuttuneita palvelutarpeita. Täydennetään julkisen sektorin järjestämiä palveluita vapaaehtoistyöllä ja seurakunnan työllä (lapsi- ja	Lapsella on turvallinen koti ja ympäristö. Kotona, koulussa ja päivähoitossa on säännölliset ja miellyttävät ruokailut. Aikuinen huomioi

	<p>nuorisotyö sekä diakoniatyö)</p> <p>Tuetaan perheiden vertaistuki-toimintaa.</p>	<p>yksin jääneen lapsen.</p> <p>Aikuiset ovat rehellisiä ja kivoja.</p>
Verkostoyhteistyö	<p>Kehitetään ammatillisesta verkostoyhteistyöstä jäsentynyttä ja tavoitteellista.</p>	<p>Naapurit tulevat tutuiksi.</p> <p>Tuetaan lasten sosiaalisia suhteita.</p> <p>Vanhempien kanssa pidetään ns. vanhempain vartteja</p>
Lasten ja nuorten kuuleminen	<p>Turvataan tasa-arvoisen kasvun mahdollisuudet yksilöllisten tavoitteiden, taipumusten ja valintojen mukaisesti.</p> <p>Perustetaan lapsiasiainneuvosto ja vahvistetaan nuorisovaltuuston roolia päätöksenteossa.</p> <p>Luodaan nuorille vaikuttamiskanavia heitä koskevien asioiden valmistelu- ja päätöksentekoprosesseissa.</p>	<p>Keskustellaan lasten kanssa erityisesti ikävistä tunteista</p> <p>Pidetään kiinni annetuista sopimuksista.</p> <p>Ollaan oikeasti läsnä lasta varten.</p> <p>Tehdään lepohetkestä positiivinen kokemus; täytyy levähtää, mutta ei ole pakko nukkua.</p>
Lasten- ja nuorten kehitystä ja oppimista tukeva organisaatiomalli	<p>Järjestetään neuvola- päivähoito-, ja koulupalvelut lähipalveluna.</p> <p>Muodostetaan erilaisista palveluista lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä tukeva luonteva jatkumo.</p> <p>Erityisosaamista vaativien palveluiden (esim. kielivähemmistöt) saatavuus turvataan seudullisella palvelutuotannolla.</p>	<p>Lapsella on oikeus tuttuun kouluun ja turvalliseen välituntiin.</p> <p>Lasten kanssa ulkoillaan paljon, käydään retkillä ja poistutaan yhdessä päiväkodin pihasta.</p> <p>Lasta tuetaan vaikeissa sosiaalisissa tilanteissa.</p>

Lapsiperheiden arjessa selviäminen

Perheiden ja heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden välillä on avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutus, jossa molemmat voivat olla aloitteen tekijänä.

Julkisia palveluja kehitetään vastaamaan perheiden muuttuvia tarpeita, esim. päivähoito- palvelujen joustava tarjonta (päivystys, lyhytaikainen tarve). Neuvolat ja perhetyö tukevat lapsiperheiden arjessa selviämistä tekemällä ennaltaehkäisevää työtä.

Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyö sekä diakoniatyö ja kolmannen sektorin vapaaehtoistyö tarjoavat kasvatuskumppanuutta perheille ja siten täydentävät julkisen sektorin järjestämiä palveluja.

Erilaisilla lapsi- ja perhetapahtumilla (teemaluennot, lasten päivät) vahvistetaan yhteisöllisyyttä, perheiden välistä vertaistukitoimintaa ja tuetaan vanhemmuutta.

Verkostoyhteistyö

Verkostoitunutta työtettä lisäämällä varhaista puuttumista ja tukemista voidaan toteuttaa tehokkaammin. Varhaisen vuorovaikutuksen työotteen saaminen osaksi normaalia toimintaa edellyttää laajemman työntekijäryhmän koulutusta ja konsultaatiota.

Lasten ja nuorten kuuleminen

1.3.2006 voimaantulleen uuden nuorisolain mukaan nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsitte- lyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.

Lapsen- ja nuoren kehitystä ja oppimista tukeva organisaatiomalli

Jokainen lapsi on yksilö, jonka kasvua ja kehitystä eri toimijoiden tulee suunnitelmallisesti tukea. Menetelmänä ovat yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu), henkilökohtai- nen opetussuunnitelma (hops) sekä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (hojks).

Vanhemmat ja lapset osallistuvat lapsen kehitys- ja kasvatust keskusteluihin ja arviointiin.

- tuettu esiopetus >< starttiluokka
- kokonaiskoulupäivä >< aamu- ja iltapäivätoiminta
- ryhmien lisäresursointi

4.2.3. TALOUDEN JA RESURSSIEN NÄKÖKULMA

Kriittinen menestystekijä	Strateginen tavoite	Strateginen tavoite lasten näkökulmas- ta
Palvelujärjestelmän kustannus- tehokkuus	Tiedostetaan kunnan itse tuotta- mien palveluiden kustannukset. Tuotetaan erilaiset palvelut mo- nipuolisia tuottamistapoja hyväk- sikäyttäen.	Aikuiset tekevät säännöt yhdessä lasten kanssa.
Tehokas omistajaohjaus	Huomioidaan lasten- ja nuorten	Otetaan lapset mu-

	<p>tarpeet maankäytön suunnittelussa ja tilaratkaisuissa.</p> <p>Optimoidaan palveluverkon investoinnit kokonaisuuden kannalta (koulut, <u>oppilaitokset</u>, päiväkodit, nuorisotilat).</p>	<p>kaan ympäristön suunnitteluun.</p>
<p>Teknologian hyödyntäminen</p>	<p>Pidetään IT-laitteisto nykyaikaisena ja henkilöstön viestintätekni- ninen taitotaso ajanmukaisena.</p> <p>Kartoitetaan Oulun seudun etälu- kioverkoston mahdollisuudet.</p> <p>Hyödynnetään nykYTEKNIikkaa oppimisessa huomioiden kuiten- kin mediakriittisyys.</p>	<p>Vanhemmat vähentävät television kat- somista.</p> <p>Aikuiset tekevät asi- oita yhdessä lasten kanssa.</p>

Palvelujärjestelmän kustannustehokkuus

Toteutetaan kokonaistaloudellisesti edullisimmat, tehokkaimmat ja vaikuttavimmat palvelu- järjestelmät.

Tehokas omistajaohjaus

Lähiliikuntapaikkojen tärkeys ja luonnon antamat mahdollisuudet tulee huomioida kaavoituksessa. Sosiaalisten arvojen (mm. ihmisten elinolot, hyvinvointi ja viihtyisyys) vaikutusta tulee arvioida myös kaavan toteutumisen jälkeen.

Haukiputaan kunnan tulisi varmistaa, että ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien edut turvataan palveluverkon investointeja optimoitaessa, mm. peruskorjausvaiheessa.

Toimitilojen suunnittelussa huomioidaan muuntojoustavuus.

Teknologian hyödyntäminen

Tietoteknologian muuttuminen aiheuttaa vaatimuksia henkilöstön osaamiselle. Organisaatiossa on toimintaympäristön muuttumisen vuoksi merkittävä määrä henkilöstöä, jolle haasteena on jo perustekniikan osaaminen.

4.2.4. HENKILÖSTÖN UUDISTUMINEN JA TYÖKYKY

Kriittinen menestystekijä	Strateginen tavoite	Strateginen tavoite lasten näkökulmasta
Ammattitaitoinen ja riittävä henkilöstö	Laaditaan henkilöstöstrategia Laaditaan täydennyskoulutus-suunnitelma ja sen toteutusohjelma	Lasten kanssa työskentelevä henkilöstö on oikeudenmukaista, motivoitunutta ja osallistuvaa.
Henkilöstön työhyvinvointi	Osallistutaan muutosvalmennukseen ja -johtamiseen. Tartutaan henkilöstön varhaisen tuen tarpeeseen.	Aikuiset osallistuvat lasten leikkeihin ja askareisiin ja kumoavat väitteen, etteivät aikuiset osaa leikkiä.
Työturvallisuus	Suoritetaan turvallisuustarkastuksia. Laaditaan toimenpideohjeet työyksiköittäin erilaisten poikkeustilanteiden varalta (esim. väkivaltatilanteet, fyysiset haitat kuten huono ilmanlaatu, home sekä ohjeet työpaikkakiusaamisesta).	Aikuiset pitävät huolen, että lapsella on turvallinen olo päiväkodissa ja koulussa.

Ammattitaitoinen ja riittävä henkilöstö

Lasten ja nuorten kanssa työskentelee asetusten ja suositusten mukainen, riittävä henkilökunta, jonka asiantuntemuksesta ja tiedon ajantasaisuudesta huolehditaan säännöllisellä ja riittävällä koulutuksella.

Henkilöstön työhyvinvointi

Henkilöstön työhyvintointia tukee työyhteisö, jossa vallitsee jaksamista tukeva, avoin, vuorovaikutteinen ja turvallinen työilmapiiri. Toimintaympäristön muutos vaatii jatkuvasti tarkistamaan, kehittämään ja arvioimaan toimintatapoja. Työyhteisön kyky reagoida nopeasti uusiin haasteisiin vaatii paljon henkilöstön voimavaroja. Henkilöstön ikärakenteesta johtuvat erilaiset fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset seikat huomioidaan turvallista työympäristöä luodessa.

Työturvallisuus

Työturvallislain 10 §:n mukaan työnantajan on työn ja toiminnan luonne huomioon ottaen riittävän järjestelmällisesti selvitettävä ja tunnistettava työstä, muusta työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät sekä, milloin niitä ei voida poistaa, arvioida niiden merkitys työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle.

5. OHJELMAN TOTEUTUS

Tarkoituksena on, että tämä lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma otetaan yhdeksi keskeiseksi työkaluksi kuntasuunnitteluun. Valtuusto velvoittaa hallintokunnat toimimaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ohjelman toteuttamisen seuraamiseksi ja tavoitteiden sekä toimintatapojen ajantasaistamiseksi Haukiputaalle muodostetaan sivistyslautakunnan tai perusturvalautakunnan alaisuuteen lapsi- ja nuorisosiainneuvosto, jonka tehtävänä on myös seurata lasten ja nuorten näkökulmasta kunnallista päätöksen tekoa ja tehdä aloitteita heidän hyvinvointinsa turvaamiseksi.